

Haiti a remény és a káosz határán
Az ENSZ és a kenyai vezetésű békefenntartó
missziók elemzése

Jelige: TPK132

2024. 12. 10.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	1
2. Haiti történelmének áttekintése az ENSZ missziók kezdetéig.....	3
3. Az Egyesült Nemzetek Szervezetének szerepvállalása Haitin	7
3.1. Az ENSZ Missziója Haitin (UNMIH, 1993-1996)	7
3.2. Az ENSZ Stabilizáló Missziója Haitin (MINUSTAH, 2004-2017).....	8
3.2.1. A MINUSTAH és a békefenntartás három alapelve	8
3.2.2. Mandátum és célkitűzések.....	9
3.2.3. A biztonságos és stabil környezet megteremtése.....	10
3.2.4. A politikai folyamat támogatása	12
3.2.5. Az emberi jogok „védelme”	12
3.3. Az ENSZ Igazságszolgáltatás Támogatási Missziója Haitin (MINUJUSTH, 2017-2019)	14
4. Haiti jelenlegi instabilitása és a nemzetközi közösség válasza.....	16
4.1. Növekvő instabilitás	16
4.2. A bűnbandák térnyerése.....	18
4.3. A nemzetközi közösség szerepvállalása	18
4.3.1. A segélyek Haitin.....	19
4.3.2. Az Amerikai Egyesült Államok szerepe.....	20
4.3.3. A Dominikai Köztársaság erőfeszítései	21
4.3.4. Brazília törekvései	22
4.3.5. A Karib-tengeri Közösség vállalásai	23
4.3.6. Az Európai Unió tevékenysége	24
4.3.7. Az ENSZ igyekezete	25
5. A Kenya vezette békemisszió lehetőségei.....	26
5.1. Kenya szerepe és tapasztalatai békemissziókban.....	27
5.2. A Többnemzeti Béketámogató Misszió Haitin	28
5.2.1. Lehetséges előnyök és kihívások.....	30
5.3. A MINUSTAH és az MSS missziók összehasonlító elemzése	34
5.3.1. Erőforrások és költségvetés alakulása	34
5.3.2. A misszióban vezető szerepet betöltő állam azonosítása.....	36
5.3.3. Az emberi jogok és polgári lakosság védelme	37
5.3.4. A missziók haiti civil társadalommal történő együttműködésének vizsgálata.....	38
6. Összegzés.....	42
7. Forrásjegyzék.....	46
7.1. Könyvek	46
7.2. Nemzetközi szerződések	46

7.3.	ENSZ-es források.....	46
7.4.	ENSZ határozatok.....	46
7.5.	Szakmai cikkek.....	47
7.6.	Online források	49
7.6.1.	ENSZ-es online források	49
7.6.2.	Egyéb online források.....	50
7.7.	Egyéb.....	52

Rövidítések jegyzéke

AÁSZ	Amerikai Államok Szervezete
BINUH	United Nations Integrated Office in Haiti, ENSZ Haiti Integrált Irodája
CARICOM	Caribbean Community, Karib-tengeri Közösség
DDR	Disarmament, Demobilization and Reintegration, lefegyverzési, leszerelési és reintegrációs program
ECHO	Humanitarian Aid department of the European Commission, Európai Polgári Védelem és Humanitárius Segítségnyújtási Műveletek Főigazgatósága
ENSZ	Egyesült Nemzetek Szervezete
EU	Európai Unió
IGO	intergovernmental organization, kormányközi szervezet
MICIVIH	International Civilian Mission in Haiti
MINUJUSTH	United Nations Mission for Justice Support in Haiti, ENSZ Igazságszolgáltatás Támogatási Missziója Haitin
MINUSTAH	United Nations Stabilisation Mission in Haiti, ENSZ Stabilizáló Missziója Haitin
MSS	Multinational Security Support Mission in Haiti, Többnemzeti Béketámogató Misszió Haitin
NATO	North Atlantic Treaty Organization, Észak-atlanti Szerződés Szervezete
NGO	non-governmental organization, nem kormányzati szervezet
OCHA	Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, Humanitárius Ügyek Koordinációs Hivatala
OFDA	Office of U.S. Foreign Disaster Assistance, Külföldi Katasztrófavédelmi Segélyszolgálat
QIP	Quick Impact Projects
SEA	Sexual Exploitation and Abuse, szexuális bűncselekmények
SWOT/GYELV	Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats/ Gyengeségek, Erősségek, Lehetőségek, Veszélyek
UNMIH	United Nations Mission in Haiti, ENSZ Missziója Haitin
UNPOL	United Nations Police, ENSZ-rendőrség
USA	United States of America, Amerikai Egyesült Államok
USAID	United States Agency for International Development, Amerikai Egyesült Államok Nemzetközi Fejlesztési Ügynöksége

1. Bevezetés

Az egykor „Antillák Gyöngyeként” emlegetett Haiti mára már a törékeny államok sorát erősítve a teljes politikai káosz, a gazdasági összeomlás és az élet minden területét átható erőszak szélére sodródott. A haiti nép karaktere egy hosszú és egyedülálló történelem során alakult ki: az ország diadalmas függetlenedésétől kezdve, külföldi hatalmak beavatkozásának (szinte egybefüggő) láncolatán át, egészen a bandaháborúk korszakáig. A Karib-térségben elterülő állam megsegítésére számos nemzetközi próbálkozás született – melyek közül a legmonumentálisabbak az Egyesült Nemzetek Szervezetének békefenntartó missziói voltak az ezredfordulóhoz közeledve – Haiti jelenlegi állapotát tekintve mégis azt láthatjuk, hogy mind érdemi előrelépés híján valósult meg. Az az érdekes paradoxon állt elő, hogy bár az ország kilátástalan helyzetéhez nem kis mértékben hozzájárultak a külföldi intervenciók, az ország előtt álló (talán utolsó) kitörési lehetőség elképzelhetetlen a nemzetközi közösség jelenléte nélkül.¹

Az ENSZ hagyományos értelemben 26 éven keresztül, három békefenntartó misszióval vett részt a haiti válság kezelésében. A három misszió (UNMIH, MINUSTAH, MINUJUSTH) közül a MINUSTAH önmagában 13 évig volt jelen a térségben, ennek köszönhetően a legnagyobb nemzetközi figyelmet, s egyben kritika-áradatot is ez a művelet kapta. Azt természetesen nem lehet tudni, hol tartana ma Haiti bármelyik ENSZ-misszió érkezése nélkül, mégis sokan úgy vélik a MINUSTAH feladatainak megvalósításában sikertelen volt, szerepvállalása egyértelmű kudarcként értelmezhető. Felmerül a kérdés, hogy mennyiben tekinthető sikeresnek az ENSZ Stabilizációs Művelete Haitin? Az már érzékelhető, hogy az ENSZ kivonulása reményvesztett helyzetben hagyta Haitit, az utóbbi fél évtized eseményei pedig csak tovább fokozták az ország talpra állításának sürgető szükségét. 2023 októberében a Biztonsági Tanács tagjai egy teljesen új koncepciót tükröző, Kenya által vezetett békemisszió létrehozásáról döntöttek, amely akár új fejezetet nyithat nemcsak az eddigi műveletek karakterében, de Haiti életében is. Mennyiben térne el egy Kenya által vezetett békemisszió a hagyományos ENSZ-misszióktól, s milyen előnyökkel járhat egy afrikai vezetésű művelet Haiti politikai-társadalmi kontextusában? Többek között ezen kérdésre is keresem a választ.

A megfogalmazott kutatási kérdések megfelelő körbejárása érdekében dolgozatomat a következőképpen építem fel. Elsőként Haiti történelmének rövid áttekintésére törekszem, mely véleményem szerint elhanyagolhatatlan a téma mélyebb megértéséhez és megfelelő

¹ BALOGH Áron (2023): *Haiti: A jövőjétől megfosztott ország biztonsági helyzete*. Pólusok. 4. évf. 1. szám. 67.o.

kontextusba helyezéséhez. Ezt követően áttérek az ENSZ-missziók bemutatására - különös tekintettel a MINUSTAH eredményeinek, szerepvállalásának részletes feltárására és értékelésére - majd megvizsgálom az instabilitással küzdő Haiti megsegítésére irányuló nemzetközi közösség erőfeszítéseit. Végül pedig a kenyai vezetésű békemisszió lehetőségeit boncolgatom egy SWOT-analízis (GYELV-elemzés) segítségével, s a misszió végleges értékelése egy MINUSTAH és MSS missziók összehasonlító elemzésében csúcsosodik ki. A dolgozat célja Haiti történelmi és ENSZ-válságkezelési tapasztalásainak bemutatása a jelenlegi körülmények megértéséhez, valamint a Kenya-vezette békeművelet és a jövő lehetőségeit övező kérdések megvizsgálása.

Mivel a kutatásban feltüntetett változók nehezen számszerűsíthetőek, és a jelenségeket inkább összefüggéseiben, egyediségében igyekszem feltárni², így dolgozatom során a kvalitatív módszerre fogok támaszkodni. Emellett a deduktív logikai következtetési eljárást alkalmazom, amely a már ismert, általános törvényszerűségekből következtet és ad magyarázatot egyedi esetekre. Deskriptív (leíró) dolgozatom megközelítése pozitivista, melyre jellemző a körülöttünk lévő világ és a már ismert tények tisztelete, célja pedig egy adott jelenség egyedi leírása az objektivitás eszközével ötvözve.^{3,4} A dolgozat vizsgálódásának szintje nem szűkíthető le kizárólagosan egy aktorra, így az államon (mint a nemzetközi kapcsolatok egyik legfőbb szereplőjén) túl megjelenik az állam feletti (nemzetközi szervezetek, regionális szervezetek) és az állam alatti (civil szervezetek, NGO-k, bűnbandák) elemzési szint is.

Az egyik kutatási kérdésem későbbi megválaszolása érdekében szükséges megállapítani, hogy milyen tényezői, fokmérői, szintjei vannak egy sikeres békefenntartó missziónak. Ugyan az ENSZ békefenntartó tevékenységének hatékony megvalósításához nincs egy univerzálisan elfogadott útmutató (főleg, hogy ez egy olyan tevékenység, amelyre az Alapokmányban nincs közvetlen formában felhatalmazás), mégis létezik néhány általános egyetértés, diskurzus arról, hogy mit is kíván egy sikeres misszió.⁵ Kiindulópontnak vehetjük a hidegháborúban kikristályosodott és azóta is meghatározó három alapelvet (a felek konszenzusa, a pártatlanság és az erő alkalmazásának korlátozása az önvédelemre és a mandátum védelmére), valamint a békefenntartás evolúcióját követő ENSZ-dokumentumokat, mint betartandó

² SZOKOLSZKY Ágnes (2006): *Kutatómunka a pszichológiában: gyakorlatok*. Bölcsész Konzorcium, Budapest. 9. o.

³ WALLIMAN, Nicholas (2011). *Research Methods: The Basics*. Routledge, New York. 21. o.

⁴ Ez a részlet megegyezik a szerző *Afganisztán: az Amerikai Egyesült Államok leghosszabb háborúja* címen megvédett szakdolgozatának részletével.

⁵ OROSZ Zoltán (2016): *Az ENSZ 2015-ben megrendezett első vezérkarfőnöki konferenciája. Eredmények és tapasztalatok*. Hadtudomány. 26. évf. 3-4. szám. 4. o.

szabályegyetteseket. Utóbb említettek egyfelől a dinamikusan változó nemzetközi légkörköz alkalmazkodó békefenntartást hangsúlyozzák, másfelől megállapítanak bizonyos sikerfaktorokat, mint a világos és gyakorlatban megvalósítható mandátum, hatékony-ENSZ irányítás, tagállamok közötti koordináció, stb. Ezek a dokumentumok azonban (mint Boutros Boutros-Ghali Békeprogramja⁶, a Brahimi-jelentés⁷) leginkább a missziót létrehozó-alakító belső feltételrendszerrel foglalkoznak, melyek csak bizonyos szintig képesek befolyásolni a válságkezelés eredményességét. Éppen ezért lesz áttörő jelentőségű a 2008-as Capstone-doktrína, mely hangsúlyozza, hogy egy műveletet - a hosszú távú béke elérése érdekében - nem lehet pusztán a mandátumához és az ENSZ-en belüli szervezéshez mérni. A komplex, multidimenzionális (katonai, polgári és rendőri komponenseket is vegyítő) műveletek sikerességének meghatározására törekvő szakirodalom csoportosításánál alapvetően egy minimalista és egy maximalista megközelítéssel találkozhatunk. A minimalista értelmezésben a békefenntartók célja a fegyveres konfliktus megszüntetése, ami a negatív béke elérését jelenti. Ez azonban nem veszi figyelembe azt az eshetőséget, hogy a misszió távozása után sok állam ismét káoszba süllyed. A maximalista felfogás már azt is vizsgálja, hogy mit tesz az adott misszió a konfliktus gyökereinek kezelése, s így a hosszú távú béke és stabilitás, vagyis a pozitív béke elérése érdekében. Napjainkban már legtöbb esetben nem elegendő a tüneti kezelés, s azáltal egy átmeneti segítség nyújtása a kielégítő rendezéshez. A missziók sikere természetesen a két megközelítés legfőbb elemein túl számos faktoron múlik, mégis, a legfontosabb a politikai akarat. Hiába van világosan megfogalmazott mandátum, pozitív hozzáállás, jól kiépített bürokrácia, ha hiányzik a résztvevő felek tényleges, fókuszált politikai szándéka. A siker megítélésekor azt érdemes leginkább hangsúlyozni, hogy a békefenntartás egy eszköz, amely – jó használat esetén – fenntartja az érintett felek béketeremtés iránti elkötelezettségét, s megteremti a teret egy nemzeti szintű megoldás kibontakozására.^{8,9}

2. Haiti történelmének áttekintése az ENSZ missziók kezdetéig

A Haiti Köztársaság a Karib-térségben elterülő ország, fővárosa Port-au-Prince. Az eredetileg arawak, taíno, ciboney és más őslakos népcsoportok lakta Haiti etnikailag,

⁶ BOUTROS-GHALI, Boutros (1992): *An Agenda for Peace: Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peace-keeping*. Report of the Secretary-General pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992.

⁷ United Nations (2000): *Report of the Panel on United Nations Peace Operations*.

⁸ BOKODI Ágnes (2011): *Mit tartanak fenn a békefenntartók? Az ENSZ békefenntartó műveletek sikerének értékelése*. Külügyi Szemle. 2011 nyár. 110-111. o.

⁹ United Nations (2018. márc. 28.): *Remarks to Security Council High-Level Debate on Collective Action to Improve UN Peacekeeping Operations*. Forrás: <https://www.un.org/sg/en/content/sg/speeches/2018-03-28/collective-action-improve-un-peacekeeping-operations-remarks> (2024. 06. 20.).

kulturálisan és nyelviileg is megkülönböztette magát a többi karibi- és latin-amerikai országtól a térségben – utóbbi szempontot alátámasztja, hogy egészen napjainkig a francia mellett a haiti kreol is hivatalos nyelvként funkcionál.¹⁰ A nagy földrajzi felfedezések kezdetén Kolumbusz Kristóf elsőként itt, a ma már Hispaniola néven ismert szigeten szállt partra, így ez a terület vált Amerika európai meghódításának kiindulópontjává. A spanyol korona uralma alatt a 16. század közepére Hispaniola 500 000-750 000 főre becsült őslakossága a behurcolt betegségek, a brutális munkakörülmények és háborúk következtében gyakorlatilag teljesen eltűnt: helyettük az Afrikából érkező rabszolgákat dolgoztatták az aranybányákban és a cukornádültetvényeken. A meghódított területek növekedésével a sziget veszített jelentőségéből Spanyolország számára, mely lehetőséget teremtett a Tortugára érkező francia kalózkodnak és telepeseeknek, hogy fokozatosan növeljék befolyásukat, és ültetvényeket létesítsenek az északnyugati partvidéken. 1697-ben Franciaország hivatalosan is fennhatósága alá vonta a területet Saint-Domingue néven.¹¹

1. ábra: Haiti térképe. Forrás: Britannica.

Saint-Domingue Franciaország legjövedelmezőbb gyarmatává nőtte ki magát: a 18. század végére a világ legnagyobb cukortermelője lett, kisebb mennyiségben kávé, kakaó, indigó és gyapotot is exportált. Ebben az időszakban a lakosság mélyen megosztottá vált bőrszín,

¹⁰ FERGUSON, James A. – GIRAULT, Christian Antoine - LAWLESS, Robert - MACLEOD, Murdo J.: *Haiti*. Britannica.

¹¹ DUBOIS, Laurent (2012): *Haiti: The Aftershocks of History*. Metropolitan Books, New York. 21-22. o.

társadalmi osztály és nem tekintetében egyaránt. A legfőbb törésvonal a szűk uralkodó osztály és a szélesebb népesség között húzódott: sokáig úgy vélték a tömegek nem állnak készen a politikai életben való részvételre, így a hatalmon lévők tudatosan törekedtek az abból való kirekesztésükre. A francia fennhatóságú Saint-Domingue többek között hierarchikus társadalmi rendre, autokratikus és militarizált politikai rendszerre, valamint exportorientált gazdaságra épült. Haiti alapításától kezdve egészen napjainkig mindhárom tényező terhét viseli.¹²

A 1789-es francia forradalom teremtette új helyzetet elsőként Saint-Domingue színesbőrű lakosai használták ki, akik lehetőséget láttak arra, hogy orvosolják a gyarmat politikai életéből való kirekesztettségüket. Az ő kezdeményezésük indította el azt, ami a haiti forradalom (1791-1804) első szakaszának tekinthető - bár akkoriban valószínűleg senki sem gondolta volna, hogy ezen eseménysorozat a rabszolgaság és a gyarmati lét felszámolásához vezethet.¹³ Haiti – a történelem egyetlen sikeres rabszolgázadásának köszönhetően – 1804. január elsején független köztársaság lett¹⁴, s ezzel Közép-és Dél-Amerikában elsőként (és sokáig egyedülként) rázta le magáról a gyarmati státuszt. A kezdeti sikereknek azonban ára volt: a nagyhatalmak vonakodtak az államelismeréstől, Franciaország csak annyiban egyezett bele Haiti függetlenségének elismerésébe (1825), amennyiben az ország 150 millió frankot fizet a volt gyarmatosítók „kártalanítására”. Annak ellenére, hogy az összeg a francia ültetvényesek birtokában lévő, a haiti forradalom következtében elveszett vagyon értékét volt hivatott reprezentálni irreálisan magas volt, így az ország azt csak az 1880-as évek végére tudta megfizetni komoly áldozatok árán.¹⁵ A frissen függetlenedett karibi ország a „váltságdíj” megfizetése és az arra felvett hitelek törlesztése következtében hamarosan súlyos gazdasági, infrastrukturális és politikai akadályokba ütközött – az évek alatt létrejövő Haiti Nemzeti Bank francia kézbe kerülése révén még a pénzügyi autonómiáját is elveszette.¹⁶

A Haiti Nemzeti Bank előtt az alapítása óta lobogó francia trikolort idő közben felváltotta az Amerikai Egyesült Államok zászlaja.¹⁷ Az századfordulóra egyre inkább az USA jelentette Haiti kereskedelmi partnerét - a fő kérdés azonban nem az volt, hogy az amerikaiak uralni fogják-e a régió kereskedelmét, hanem az, hogy az Egyesült Államok milyen mélyen fogja uralni magát Haitit. Az Egyesült Államok erős pozícióját és Haiti belpolitikai bizonytalanságát

¹² DUBOIS: *i.m.* 12-23. o.

¹³ DUBOIS: *i.m.* 27. o.

¹⁴ A munkásosztály története (2024. jan. 1.): *1804. január 1.: Haiti független köztársaság lesz.* Forrás: <https://mot.merce.hu/2024/01/01/1804-január-1-haiti-fuggetlen-koztarsasag-lesz/> (2024. 06. 20.).

¹⁵ DUBOIS: *i.m.* 96. o.

¹⁶ BALOGH: *i.m.* 58. o.

¹⁷ DUBOIS: *i.m.* 193. o.

kihasználva 1915 és 1934 között megszállta az országot. Az USA jelentős ellenőrzést gyakorolt Haiti intézményei felett, ellehetetlenítve az országot attól, hogy kezelje saját gazdasági-pénzügyi kihívásait, valamint, hogy megőrizze nemzeti méltóságát és szuverenitását.¹⁸

Az amerikai megszállás tovább súlyosbította az amúgy is robbanásveszélyes gazdasági és politikai helyzetet Haitin. Az országon belüli általános belső feszültségből és zűrzavarból előnyt kovácsolva tört hatalomra François Duvalier, akinek diktatórikus rendszerét áthatalom a korrupció, az erőszak és az emberi jogok megsértése. A „Papa Doc” néven elhíresült Duvalier hatalma alatt Haiti egyre nagyobb nemzetközi elszigeteltséget tapasztalt, kiújultak a villongások a Dominikai Köztársasággal közös határon, valamint jelentős számú értelmiségi és szakember hagyta el az országot. A diktátor 1964-ben örökös elnökké nevezte ki magát, így hét évvel későbbi halála után öröksége „élethossziglani vezetőként” fiára, Jean-Claude Duvalierre, azaz „Baby Doc”-ra szállt. A magas munkanélküliség, rossz életkörülmények és a politikai szabadság hiánya elleni kritikus hangokat és országos tüntetéseket egy idő után már nem tudták elhallgattatni, így ezek következtében amerikai nyomásra a fiatalabb Duvalier az 1980-as évek végén Párizsba menekült.¹⁹ 1990-ben, a Haiti életében elsőként tartott szabad választásokat Jean-Bertrand Aristide római katolikus pap nyerte, majd 1995-ben sor került az első békés hatalomváltásra is, mikor René Préval – Aristide bizalmasa – került elnöki pozícióba. A demokratikus politikai berendezkedés felé történő elmozdulás és a relatív stabilitás azonban átmeneti jellegűnek bizonyultak: az ezredforduló után Aristide – továbbra is elsőprő népszerűségének ellenére - második elnöki ciklusát már mélyen aláásták az addigi jelentős mértékű amerikai segélyek és támogatás teljes megvonása. A növekvő belpolitikai instabilitás és polgárháború kirobbanásával fenyegető helyzet következtében Jean-Bertrand Aristide a Közép-afrikai Köztársaságba kényszerült elmenekülni.²⁰

Fontos kiemelni, hogy Haiti viharos történelmében számos olyan esemény, belpolitikai történés beazonosítható, melyek hatása későbbi – egyre mélyülő – politikai instabilitására egyértelműen érzékelhetőek. Természetesen az ország jelenlegi aggasztó helyzete nem magyarázható kizárólagosan egy-egy jelenséggel – mégis, érdemes lehet ismerni Haiti korai életének főbb mozzanatait és jellemzőit a későbbi dinamikák megértéséhez. Laurent Dubois „Haiti: The Aftershocks of History”²¹ című könyvében például a korai forradalom és függetlenedés, majd az azt követő Franciaországgal szembeni adósság jelentőségét emeli ki,

¹⁸ DUBOIS: *i.m.* 193-210. o.

¹⁹ FERGUSON, James A. – GIRAULT, Christian Antoine - LAWLESS, Robert - MACLEOD, Murdo J.: *i.m.*

²⁰ BALOGH: *i.m.* 59. o.

²¹ DUBOIS, *i.m.*

mely véleménye szerint tartósan befolyásolta az ország politikai-gazdasági fejlődési pályáját. Peter Hallward „Damming the Flood: Haiti, Aristide, and the Politics of Containment”²² című könyvében a külföldi beavatkozás, különösen az Egyesült Államok szerepét hangsúlyozza, ami a szerző szerint aláásta Haiti intézményeinek hatékony működését. Az USA külpolitikáját egyértelműen domináló demokráciaexport jelensége önmagában sok kérdést vet fel, Haiti esetében pedig nem volt meglepő fordulat, hogy az országra autoriter módszerekkel rákényszerített demokratikus átmenet – a „demokratikus múlt” és működőképes civil-politikai társadalom és jogállamiság hiányában – nem egy nyugati típusú demokrácia megszilárdulásához, hanem a korábbi autoriter tendenciákhoz való visszatérést eredményezte.²³

3. Az Egyesült Nemzetek Szervezetének szerepvállalása Haitin

3.1. Az ENSZ Missziója Haitin (UNMIH, 1993-1996)

Ebben a fejezetben áttérek a Haiti történelmével kétségkívül összefonódó Egyesült Nemzetek Szervezetének válságkezelési tevékenységének bemutatására. Az ENSZ politikai és biztonsági szerepvállalása Haitin 1990-re vezethető vissza, mely időszakban az országot évekig tartó zsarnoki önkényuralom és politikai zavargások tették kormányozhatatlanná. Az első szabad és tisztességes választásokat az ENSZ és az Amerikai Államok Szervezete (AÁSZ) felügyelte, majd 1993-ban létrehozták a két szervezet által közösen működtetett MICIVIH (International Civilian Mission in Haiti) civil missziót. Ennek a missziónak az volt a feladata, hogy felügyelje az emberi jogok helyzetét és azok tiszteletben tartását Haitin, különös figyelmet szentelve az alapvető szabadságjogok érvényesülésének. Az ország helyzete azonban több volt, mint aggasztó: a MICIVIH vezetősége Haitit azonnal emberi jogi katasztrófának nyilvánította.²⁴

A folyamatosan romló emberi jogi helyzetről szóló jelentések sora és a kevésnek bizonyuló nemzetközi erőfeszítések mentén a Biztonsági Tanács 1993. szeptemberi 867-es határozata értelmében létrehozta az ENSZ Misszióját Haitin (United Nations Mission in Haiti, UNMIH) a biztonsági-politikai helyzet stabilizálása céljából. Az UNMIH mandátuma első sorban a haiti fegyveres erők korszerűsítésére és egy új rendőri alakulat létrehozására koncentrált. Az UNMIH megbízatása később kibővült azzal, hogy segítse a törvényes haiti kormányt a

²² HALLWARD, Peter (2007): *Damming the Flood: Haiti, Aristide, and the Politics of Containment*. Verso, London.

²³ GUERIN, Jean-Michel T. (2010): *Exporting Democracy to Haiti: A Military Perspective*. Kansas, School of Advanced Military Studies. 44. o.

²⁴ United Nations (2003): *United Nations Mission in Haiti (UNMIH). Background*. Forrás: <https://peacekeeping.un.org/mission/past/unmihbackgr2.html> (2024. 06. 30.).

biztonságos és stabil környezet fenntartásában; valamint, hogy megkönnyítse Haiti alkotmányos hatóságai számára a szabad és tisztességes választások megszervezéséhez szükséges közeg kialakítását.²⁵ Az UNMIH eredményei közé sorolhatjuk az 1995-ös – korábban említett - békés hatalomátadás lebonyolításában nyújtott segítséget, az új Haiti Nemzeti Rendőrség (Haitian National Police) létrehozását, képzését és támogatását, valamint számos kisebb infrastruktúrát fejlesztő projekt megvalósítását.²⁶ A misszió egyértelműen fontos szerepet játszott Haiti biztonsági erőinek fejlődésében és egy viszonylagosan békés atmoszféra kialakításában, azonban a részsikerek ellenére a tartós politikai stabilitás elérhetetlennek bizonyult. Az ENSZ több békefenntartó missziót (UNSMIH, UNTMIH, MIPONUH) indított az ország megsegítésére ebben az időszakban, de a legnagyobb nemzetközi figyelmet és visszhangot kiváltó kísérlet az ezredforduló utáni MINUSTAH volt.

3.2. Az ENSZ Stabilizáló Missziója Haitin (MINUSTAH, 2004-2017)

Az ENSZ Stabilizációs Missziója Haitin (MINUSTAH) a 2004-es, Jean-Bertrand Aristide elnököt elűző belpolitikai válság megoldására létrejövő, többdimenziós békefenntartó művelet volt, melynek kiemelt célja a haiti társadalom összetett problémáinak átfogó kezelése volt. A misszió a biztonság megteremtésétől és annak fenntartásától kezdve, a politikai helyzet stabilizálásán keresztül, egészen az emberi jogi helyzet javításáig számos területen volt hivatott segíteni, azonban a békefenntartó tevékenységet olyan külső-és belső sokkhatások érték, amelyek aláásták a MINUSTAH sikerességét és nemzetközi megítélését egyaránt.

3.2.1. A MINUSTAH és a békefenntartás három alapelve

A békefenntartó missziók egyik kulcsfontosságú alapelve, hogy a fogadó ország beleegyezése szükséges azok telepítéséhez. Ez a beleegyezés alapvető a nemzetközi jog és az ENSZ Alapokmányában foglaltak betartása szempontjából, hiszen a világszervezet tagjai nincsenek feljogosítva arra, „hogy olyan ügyekbe avatkozzanak, amelyek lényegileg valamely Állam belső joghatóságának körébe tartoznak (...)”.²⁷ Haiti esetében az átmeneti kormány ugyan beleegyezett a MINUSTAH jelenlétébe²⁸, a kormány egy eleve egy zűrzavaros politikai környezetben jött létre, s nem rendelkezett széleskörű legitimitással. Felmerülhet a kérdés, hogy egy olyan kormány, amelyet a lakosság jelentős része (is) illegitimnek tart, képes-e jogszerűen

²⁵ United Nations (2003): *United Nations Mission in Haiti (UNMIH). Mandate.* Forrás: <https://peacekeeping.un.org/mission/past/unmihmandate.html> (2024. 06. 30.).

²⁶ United Nations Peacekeeping: *United Nations Mission in Haiti (UNMIH). Background ... i.m.*

²⁷ Egyesült Nemzetek Alapokmánya, Elfogadva: 1945. okt. 14., San Francisco. 2. cikk 7. pont. Kihirdette: 1956. évi I. törvény az Egyesült Nemzetek Alapokmánya törvénybe iktatásáról.

²⁸ United Nations (1995): *No. 31695 UNITED NATIONS and HAITI Agreement on the status of the United Nations Mission in Haiti.*

képviselni az ország beleegyezését egy külső beavatkozásra. A beleegyezést adó kormány legitimitása tehát megkérdőjelezhető, de nem volt más, konkuráló kormány, amely „inkább” bírt volna a haiti lakosság felhatalmazásával, így a beleegyezés jogszerűnek tekinthető.

A rövidesen elemzésre kerülő mandátum²⁹ úgy rendelkezett, hogy a MINUSTAH a haiti átmeneti kormányt és a Haiti Nemzeti Rendőrséget fogja támogatni – s utóbbit az ország egyetlen legális fegyveres erejeként ismerte el. Egy olyan mandátum, amely figyelmen kívül hagyja vagy illegitimnek tekinteti a többi érintett felet, aligha tekinthető teljesen pártatlannak. Az erő alkalmazásának korlátozása a békefenntartó missziók harmadik alapelve, mivel az ENSZ általában csak önvédelemre és mandátuma védelmére használhat fegyveres erőt. A többdimenziós, robusztus műveleteknél viszonylag szélesebb körű fegyverhasználatról beszélhetünk, de ez mégsem jár együtt az állam szuverenitásának sérelmével, épp a beleegyezés elvének tiszteletben tartása miatt. A MINUSTAH-nak azonban számos alkalommal volt olyan megmozdulása, mely egyértelműen túlmutatott az indokolt erőhasználaton - ezt a legtöbb békefenntartó katonát küldő állam pedig egyáltalán nem tartotta szükségesnek.³⁰ A túlzott erőhasználatot érzékelteti a 2006. december 21-én történt eset, amikor is a MINUSTAH 10 000 golyót lőtt ki helikopterekből egy sűrűn lakott negyedben, ahol a legtöbb ember fémhulladékból készült kunyhókban él. A házak tetején könnyen áthatoló golyók több család halálát okozták, a tettest pedig nem volt nehéz azonosítani: Haitin az ENSZ-misszió kívül senki nem rendelkezik helikopterrel, de még páncélozott járművekre szerelt nehéz géppuskával sem.³¹

3.2.2. Mandátum és célkitűzések

A katonai és polgári komponenssel is rendelkező MINUSTAH békefenntartó missziót az ENSZ Biztonsági Tanácsának 1542. számú határozata³² alapján hozták létre, mely határozat szerint a misszió mandátuma a következő három fő területre terjed ki: biztonságos és stabil környezet megteremtése, politikai folyamat előmozdítása, emberi jogok védelme. Az első terület magába foglalja a Haitin zajló alkotmányos és politikai folyamat támogatását; az átmeneti kormánynak történő segítségnyújtást a Haiti Nemzeti Rendőrség ellenőrzésében és reformjában - összhangban a demokratikus rendfenntartási normákkal; a Haiti Nemzeti Rendőrség támogatását az összes fegyveres csoportot érintő, átfogó és fenntartható lefegyverzési, leszerelési és reintegrációs (Disarmament, Demobilization and Reintegration -

²⁹ S.C. Res. 1542, U.N. Doc. S/RES/1542 (2004. ápr. 30.).

³⁰ BRAGA, Carlos Chagas Vianna (2010): *MINUSTAH and the Security Environment in Haiti: Brazil and South American Cooperation in the Field*. International Peacekeeping. Vol. 17, No. 5. 711-722. o.

³¹ WILLS, Siobhán (2018): *It Stays with You: Use of Force by UN Peacekeepers in Haiti. A Commentary on the Film*. Irish Studies in International Affairs, Vol. 29. 230. o.

³² S.C. Res. 1542.

DDR) programjában; valamint a jogállamiság, a közbiztonság és a közrend helyreállítását³³. A politikai folyamat előmozdítása érdekében a misszió együttműködik az átmeneti kormánnyal az államhatalom kiterjesztésében, a nemzeti megbékélés és párbeszéd folyamatának elindításában; és hozzájárul a szabad és tisztességes választások mielőbbi megtartásához³⁴. A misszió felelősségének első kategóriája az emberi jogok tekintetében az emberi jogi helyzet figyelemmel kísérése és az arról való jelentéstétel. A második kategória értelmében pedig a misszió segítséget nyújt az átmeneti kormánynak és emberi jogi intézményeknek az emberi jogok, különösen a nők és gyermekek jogainak előmozdítására és védelmére irányuló erőfeszítéseikben, illetve az emberi jogi visszaélésekkel kapcsolatos egyéni elszámoltathatóság és az áldozatok jogorvoslatának biztosítása érdekében.³⁵

3.2.3. A biztonságos és stabil környezet megteremtése

Az egyik leginkább kritizált területet a DDR program jelentette, ugyanis annak megvalósítási formája messze nem érte el a mandátumban meghatározott célkitűzéseket. A haiti alkotmány minden állampolgár számára jogot biztosít az otthoni fegyveres önvédelemhez – amennyiben a fegyvereket bejelentik³⁶ - az országban azonban a fegyverek nagy része nem regisztrált, ezúton illegális. Haitin az illegálisan felfegyverzett csoportok tevékenysége állandó fenyegetést jelent a civil társadalomra nézve, így a biztonságosabb környezet megteremtése érdekében a MINUSTAH kiemelt figyelmet kellett volna fordítson az önszerveződő bandák leszerelésére. A DDR program sikertelensége számos ponton tetten érhető: a MINUSTAH a kezdeti években egyértelműen a választások megszervezését helyezte előtérbe, emellett Haiti átmeneti kormánya teljes érdektelenséget mutatott az együttműködés iránt – ebből kifolyólag nem meglepő, hogy hatalmas kommunikációs szakadék tátongott a helyi erők és a misszió felelős egységei között, ami végső soron bizalmatlansághoz, valamint a lefegyverzési kampány kézzel fogható eredményeinek elmaradásához vezetett. A misszió (mandátumából eredően) végig ragaszkodott a Haiti Nemzeti Rendőrséggel való együttműködéshez, a közös munkát azonban megnehezítette, hogy utóbbi köztudottan egy olyan rendőri erő volt, ami maga is átfogó reformokra szorult.³⁷ Idő közben a haiti ideiglenes kormány Gerard Latortue ideiglenes miniszterelnök vezetésével hozzálátott a volt hadsereg „kártérítéséhez” az 1994-es „illegális” feloszlatusukért cserébe. Az ideiglenes kormány katonaságnak történő kifizetései ellenében

³³ S.C. Res. 1542. I. a, b, c, d pontok.

³⁴ S.C. Res. 1542. II. b, c, d, pontok.

³⁵ S.C. Res. 1542. III. a, b pontok.

³⁶ Constitution of the Republic of Haiti 1987 (rev. 2012). 268. cikk 1. pont.

³⁷ CORRARELLO, Walter (2007): *Use of UN Police and Police Reform in Post-Conflict Societies: The UN Police in Haiti and the Reform Plan of the Haitian National Police (HNP)*. Peace Operations Training Institute. 27-33. o.

azonban nem követelte meg a fegyverleadást, így ezen tevékenység tovább rontott a teljes leszerelés esélyein. Haiti nem rendelkezett a megfelelő jogi infrastruktúrával az illegális fegyverekkel elkövetett bűncselekmények üldözéshez, hiszen a Haiti Nemzeti Büntetés-végrehajtási Intézet túlzsúfoltsága és hatalmas elmaradásai miatt rengeteg fogoly soha nem is került bíróság elé.³⁸ A DDR program sem dolgozott ki megfelelő felelősségre vonási mechanizmust, s inkább az erőszakot elkövetők társadalomba való visszailleszkedésére fókuszált, nem pedig az áldozatoknak okozott károk enyhítésére. Az általános erőszak kiváltó okainak hatékony kezelése és a tartós stabilitás biztosítása érdekében az ország egy sokkal közösség-és áldozatközpontúbb megközelítést igényelt volna.³⁹

Beigazolódik tehát a biztonsági környezet javítására létrehozott DDR programot ért kritika: a MINUSTAH nem indított a mandátumában megfogalmazott átfogó lefegyverzési kampányt, nem tudott megfelelően együttműködni a haiti ideiglenes kormánnyal, s a fegyverek begyűjtésének elmulasztása lehetővé tette az erőszakos cselekmények megerősödést, valamint veszélyezteti a jogállamiság helyreállítását és a 2005 végére tervezett választások tisztességességét.⁴⁰

A biztonságos környezet megteremtésének másik fő pillére a Haiti Nemzeti Rendőrség reformja lett volna. A MINUSTAH eleinte segédkezett a rendőrákadémia tantervének felülvizsgálatában, a toborzásban, a már szolgálatban lévő rendőrök átvilágításában, valamint együttműködött az ENSZ-rendőrséggel (UNPOL) egy helyszínelést, bilincselést, jelentésírást, erőszak alkalmazásának kérdéskörét és a fegyverhasználat oktatását tartalmazó tanfolyam lefolytatásában is. A franciául beszélő polgári rendőrök, a MINUSTAH-ban dolgozó szakemberek, például nyomozók és igazságügyi szakértők hiánya azonban komolyan hátráltatta a misszió képességeit, így a kezdeti lendület és jelentős nemzetközi szerepvállalás ellenére a rendőrség reformja terén hatalmas áttörés sosem következett be. A Haiti Nemzeti Rendőrség egyre inkább a korrupció, az emberkereskedelem, a bűnözői tevékenységek és különböző természetű visszaéléseket elkövető alakulattá - és a karibi ország instabilitásának szerves részévé - nőtte ki magát.⁴¹ Érzékelhető tehát, hogy a misszió átfogó rendőrképzési program végrehajtására tett kísérletei elégtelenek voltak. A Haiti Nemzeti Rendőrség visszaélései a

³⁸ CAVALLARO, James L. (2005): *Keeping the Peace in Haiti?: An Assessment of the United Nations Stabilization Mission in Haiti Using Compliance with its Prescribed Mandate as a Barometer for Success*. Harvard Law Student Advocates for Human Rights, Centro de Justiça Global. 44-46. o.

³⁹ CORRARELLO: *i.m.* 27-33. o.

⁴⁰ CAVALLARO: *i.m.* 42. o.

⁴¹ CORRARELLO: *i.m.* 33-41. o.

MINUSTAH jelenléte alatt tovább folytatódtak (egyes források szerint még fokozódtak is), ugyanis maga a MINUSTAH biztosította az elnyomás eszközrendszerét a rendőrség számára.⁴²

3.2.4. A politikai folyamat támogatása

Mivel a haiti alkotmányos és politikai folyamat sikeres lezajlásának mintegy előfeltétele a biztonságos és stabil környezet megteremtése – ahol a MINUSTAH tevékenysége erőteljesen megkérdőjelezhető - így a békés politikai átmenet megvalósulása szintén komoly kétségeket von maga után. A misszió mandátumának megfelelően segédkezett a 2005-ös választások lebonyolításában, azonban fontos megjegyezni, hogy a demokratikus intézményrendszer kiépítése jóval több munkát igényel, mint a választás napján történő pusztá megfigyelés. Haiti esetében a MINUSTAH több erőforrást kellett volna fordítson többek között a gyülekezési- és szólásszabadság elnyomottságának feloldására, az Aristide elnök távozását követő elégedetlen lakosok választási részvételének növelésére, az állampolgárok tömeges tájékoztatására. Ez a hatalmas feladat gyakorlatilag az államgépezet alapoktól történő kiépítését jelentette volna, mely az önkormányzati kapacitásépítésen át az intézményi infrastruktúrán keresztül rengeteg fejlesztendő területet foglalt magába (kérdés, hogy egyáltalán volt-e lehetőség újjá formálni az intézményrendszert Haitin) – a MINUSTAH azonban egyáltalán nem törekedett egy demokratikus politikai légkör kialakítására, amely végső soron tiszteletben tartja és előmozdítja az emberi jogokat.

3.2.5. Az emberi jogok „védelme”

Ahelyett, hogy a MINUSTAH mandátumában foglalt konkrét előírásokat követve véget vetett volna az emberi jogi visszaéléseknek és a büntetlenség jelenlétének Haitin, mulasztásainak köszönhetően a misszió biztosította mindezek fennmaradását. A MINUSTAH - számos független jogi és emberi jogi szervezet által készített jelentés alapján – nemcsak, hogy nem védte meg a haiti állampolgárok emberi jogait, hanem közvetetten és közvetlenül hozzájárult azok szisztematikus megsértéséhez. Az elkövetett jogsértések az önkényes letartóztatásoktól kezdve az eltűnéseken, kivégzéseken át kórházi betegek tömeges lemészárlásáig majd tömegsírokba taszításáig terjednek.⁴³ A misszió a Haiti Nemzeti Rendőrséggel karöltve, majd önállóan is hajtott végre különféle támadásokat civil közösségek ellen, melyek következmény-nélküliségét jól példázza a következő eset: 2005 júliusában a Cité Soleil, egy Port-au-Prince nyomornegyed elleni támadás során a MINUSTAH egyetlen állítólagos bandavezért és öt társát kívánta likvidálni, az akció mégis több, mint 70 ember

⁴² CAVALLARO: *i.m.* 38. o.

⁴³ CAVALLARO: *i.m.* 1. o.

halálához vezetett. A halálos áldozatok végső száma nem ismert, mivel a MINUSTAH sikeresnek ítélte a küldetést, és nem törekedett a civil halálesetek pontos számbavételére.⁴⁴

A fizikai erőszakon és a halálos áldozatokkal járó támadásokon túl a misszióról 13 éves története során széles körben terjedtek el olyan vádak, melyek szerint a MINUSTAH katonái közül sokan visszaéltek hatalmukkal és pozíciójukkal, s szexuális bűncselekményeket (Sexual Exploitation and Abuse – SEA) követtek el az országban. A kiszolgáltatott helyzetben lévő és mélyszegénységben élő helyiek tömegei – leggyakrabban nők, de sok esetben fiatal lányok és kiskorú gyermekek is - estek áldozatul nemi erőszaknak, illetve különböző kizsákmányoló szexuális kapcsolatoknak étel, pénz vagy egyéb alapvető szükségletekért cserébe. Egy független vizsgálat Haitin 134 Srí Lanka-i békefenntartót azonosított, akik kilenc kiskorút erőszakoltak meg, és részt vettek 2004-2008 között egy kiterjedt szexhálózat működtetésében. Egy másik, nagy nyilvánosságot és médiafigyelmet kapott ügyben öt uruguayi békefenntartó katonát és felettesüket hazatelepítették, miután 2011-ben szexuálisan bántalmaztak egy haiti fiataalt. Még a nagy visszhangot kiváltó vizsgálatok kapcsán sem világos, hogy sor került-e valaha az elkövetők felelősségre vonására, vagy a hosszú távú fizikai-pszichológiai károkat elszenvedő áldozatok bármilyen jellegű megsegítésére és támogatására.⁴⁵

Az állandósult bizonytalanság és a viharos politikai helyzet miatt nem meglepő, hogy a haiti kormánynak nem volt egy kidolgozott nemzeti SEA-elleni stratégiája, annak ellenére, hogy az országban a szexuális erőszak aránya megdöbbentően magasra becsülhető (az ENSZ 2006-os főtitkári jelentésében arra jutott, hogy a haiti konfliktuszónákban élő nők és lányok csaknem fele esett áldozatul szexuális erőszaknak).⁴⁶ A MINUSTAH szinte egyáltalán nem biztosított olyan nyilvános tájékoztatási platformot, amely lehetővé tette volna a jogsértések ENSZ-rendszeren kívüli bejelentését. Az egyetlen külső bejelentési lehetőség egy telefonos forródrót volt, melynek meglétét azonban aligha hozták nyilvánosságra: a legtöbb helyi informátor nem ismerte a telefonszámot, sokszor magát a szolgáltatást sem.⁴⁷ A szexuális visszaélések legnagyobb részét egyáltalán nem jelentik, így a nyomozás indítására és azt követően a vád

⁴⁴ EDMONDS, Kevin – FLUERANT, Marshall - PANCHANG, Deepa - RATTAN, Rishi (2012): *Stabilizing Haiti: Mission Accomplished? A Review of the work of MINUSTAH 2010-2011*. Caribbean Quilt. Vol. 2. 51. o.

⁴⁵ BARTELS, Susan A. - ETIENNE, Stéphanie - FERRARO, Greg - KING, Carla - LEE, Sabine - WISNER, Sandra C. (2021): *'MINUSTAH Is Doing Positive Things Just as They Do Negative Things': Nuanced Perceptions of a UN Peacekeeping Operation amidst Peacekeeper-Perpetrated Sexual Exploitation and Abuse in Haiti*. Conflict, Security & Development. Vol. 21. Iss. 6. 2. o.

⁴⁶ United Nations (2006): *Children and armed conflict: Report of the Secretary-General*, U.N. Doc. A/61/529–S/2006/826. 9. oldal 39. pont.

⁴⁷ JENNINGS, Kathleen M. (2008): *Protecting whom? Approaches to sexual exploitation and abuse in UN peacekeeping operations*. Fafo-report. 40-41.o.

megfogalmazására a legtöbb esetben nem kerül sor. Amennyiben azonban mégis sor kerülne ezen lépésekre, felmerül a kérdés, hogy ugyan kit kell felelősségre vonni – a haiti hatóságokat, az Egyesült Nemzetek Szervezetét, vagy az adott békefenntartót? Jelen dolgozatban nem kívánok sem a szexuális kizsákmányolás és bántalmazás összetett jelensége, sem a nemzetközi szervezetek felelősségre vonásával kapcsolatos kérdések felett ítélni, azonban hasznosnak találom röviden érzékeltetni azokat a feszültségeket és ellentmondásokat, melyeket a téma megkövetel. A MINUSTAH kéksisakosainak ezen tevékenysége miatt a haiti lakosság elvesztette bizalmát nemcsak a misszió, hanem az ENSZ iránt is, ami jelentős akadályokat gördített a további stabilizációs és segélyezési erőfeszítések elé.

2010 több tragikus fordulatot is tartogatott a karibi ország számára: januárban Haiti történetének egyik legkatasztrofálisabb földrengése szinte teljesen tönkre tette az infrastruktúrát és 100 000 helyi halálához vezetett, majd ugyanezen év októberében kolerajárvány tört ki, mely megközelítőleg 10 000 ember halálát, és 819 000 megbetegedését okozta a szigetországban. A járvány kitörésének forrása feltételezhetően az Artibonite folyó melletti nepáli békefenntartó katonák tábora volt, az ENSZ azonban éveken keresztül tagadta érintettségét a betegség behurcolásában. 2013-ra számos NGO, nemzetközi szervezet és egyetem kutatásai egyértelmű kapcsolatot mutattak ki a járvány kitörése és a békefenntartók tevékenysége között, majd az áldozatok keresetét nyújtottak be az ENSZ ellen: a világszervezet azonban tagadta felelősségét, s elutasította a kártérítési igények kielégítését. Érzékelhető, hogy a kompenzáció kedvezőtlen precedenst teremtené, mely nagy valószínűséggel egyéb követeléseket vonna maga után az ENSZ békefenntartó politikájával kapcsolatban. Az ENSZ elutasító magatartásának köszönhetően rendkívül előnytelen helyzetbe hozta magát a média intenzív tudósításával és a magas szintű jogi aktivizmussal szemben - "mintha az Egyesült Nemzetek Szervezete nemcsak a nemzeti bíróságok, hanem a közvélemény bírósága előtt is immunitással rendelkezne".⁴⁸

3.3. Az ENSZ Igazságszolgáltatás Támogatási Missziója Haitin (MINUJUSTH, 2017-2019)

A 2017-ben megszűnt MINUSTAH tevékenységét a MINUJUSTH (United Nations Mission for Joint Support in Haiti) váltotta fel, mely misszió kétéves pályafutása alatt hasonló eredményeket tudott felmutatni békefenntartás terén, mint elődje. A szűk, kétéves időtartam önmagában számos nehézséget okozott az új misszió számára, hiszen az már magába foglalta a MINUSTAH-MINUJUSTH közötti átállási időszakot, valamint a 2019-es teljes körű

⁴⁸ BARBANEL, Dove (2022): *No Remedy to Cholera in Haiti: How the UN Undermines Human Rights*. Oxford University Press. Vol 13, Iss. 2. 391. o.

kivonulást is - amely egyben pontot tett a Haitin működő, ENSZ-vezetésű békeműveletek végére. A fennmaradó rövid idő alatt pedig a misszió nem volt képes valódi változást hozni a karibi ország életébe, ami az idő szűke mellett visszavezethető a megfogalmazott mandátum⁴⁹ hiányosságaira is.⁵⁰ A mandátum értelmében a MINUJUSTH elsődleges feladatai a haiti kormány segítése a jogállamiság intézményeinek megerősítésében; a Haiti Nemzeti Rendőrség támogatása; valamint az emberi jogok nyomon követésében, a jelentéstételben és az elemzésben való részvétel voltak.⁵¹ A jogállamiság megerősítése természeténél fogva hosszú távú folyamat, így sokak szerint az, hogy ezt a megbízatást egy kis létszámú, kétéves időkerettel rendelkező átmeneti misszióra bízták, a sikeres megvalósítást eleve kudarcra ítélte. Korábban említettem, hogy Haiti nem rendelkezik megfelelő jogi infrastruktúrával, így a jogállamiság megerősítése érdekében a misszió az igazságszolgáltatásra összpontosított, de mindhiába: a Haiti kormányzatával való szoros kooperáció hiánya újabb akadályt gördített a misszió elé. A MINUJUSTH néhány hónappal az új haiti kormány megalakulása után kezdte meg működését, ez már a kezdetekben is korlátozta a két fél együttműködési lehetőségeit. Emellett a MINUJUSTH az igazságügyi reformra, Haiti kormánya pedig egy új gazdasági-fejlesztési programra fókuszált, vagyis a prioritások nem voltak összhangban. Úgy tűnik, hogy a misszió általánosságban véve is mérsékelt befolyással bírt a haiti kormányra, ezt az állapotot pedig csak tovább súlyosbította a MINUJUSTH kétéves időkeret teremtette gyenge politikai helyzete, valamint az a tény, hogy a misszió célkitűzései nem azon alapultak, hogy mire van szüksége az országnak, hanem azon, hogy mit lehetséges megvalósítani ilyen rövid idő alatt. A misszió belüli tanácstalanságot pedig jól példázza, hogy hiányoztak a konkrét lépések, s nem volt konszenzus abban, mennyi energiát fordítsanak az érdemi feladatokra az átmeneti feladatokkal szemben. Ezen tényezők összességében különböző irányokba húzták szét a missziót, és az egyes munkafolyamatok végül korlátozták egymást az előrehaladásban.⁵² 2019 októberében az ENSZ kivonta kéksisakosait a térségből, ezzel pontot téve a 15 éven át tartó, Haiti megsegítésére irányuló szerepvállalásának végére. A MINUJUSTH után egy mai napig is aktív kapcsolattartó hivatal, az ENSZ Haiti Integrált Irodája (BINUH) működik.⁵³

⁴⁹ S.C. Res. 2350, U.N. Doc. S/RES/2350 (2017. ápr. 13.).

⁵⁰ HÁRS András (2024. aug. 27.): *Haiti a káosz szélén* – 2. rész. Forrás: <https://www.ludovika.hu/blogok/kormblog/2024/08/27/haiti-a-kaosz-szelen/> (2024. 07. 15.).

⁵¹ S.C. Res. 2350 6. pont.

⁵² DI RAZZA, Namie (2018): *Mission in Transition: Planning for the End of UN Peacekeeping in Haiti*. International Peace Institute. 28-30. o.

⁵³ BALOGH: *i.m.*

4. Haiti jelenlegi instabilitása és a nemzetközi közösség válasza

4.1. Növekvő instabilitás

A fejezet első része Haiti instabilitását és az országban burjánzó erőszakot kiváltó okokkal foglalkozik. A karibi államban az erőszak különböző formái mára már szimbiózisban élnek és folyamatosan erősítik egymást. Természetesen egy adott ország instabil helyzetének megannyi kiinduló pontja lehet, mégis úgy gondolom, hogy az állam természete és jelenlegi működési mechanizmusai történelmén, politikai berendezkedésén, és társadalmi-gazdasági helyzetén keresztül feltérképezhető.

Gyenge és instabil államok akkor jönnek létre, amikor a diszfunkcionális fejlődés gátolja az állam képességét arra, hogy megfelelő intézményeket hozzon létre a modern társadalmak által támasztott kihívások kezeléséhez. Mint ahogy korábban említettem, a legtöbb - haiti és külföldi - szerző a Toussaint Louverture által vezetett 1791-es és 1804-es rabszolgafelkelés győzelme után az ország által megtett útra mutat rá, mint az államon belüli instabilitás és erőszak forrására. A Haitit - mint első latin-amerikai posztkoloniális államot, és a világ első független fekete köztársaságát - illető függetlenedéssel kapcsolatos hatalmas várakozások igen hamar szertefoszlottak. A győztes felszabadítási mozgalom megosztottsága lehetővé tette egy kis elit számára a hatalom átvételét, a szervezetlenség és az elszigeteltség miatt a felszabadult rabszolgák továbbra is jogfosztottak maradtak. Az éppen hatalmon lévő szűk réteg erőszakkal és megfélemlítéssel tartotta fenn és erősítette meg pozícióját, mely gyakorlat azóta sem változott az országban.⁵⁴

Haitin az instabilitás visszavezethető a mindenkorai politikai rendszeren keresztül intézményesülő diszkriminatív hagyományokra is. Ez a megkülönböztetés - amelyet általában ideológiai, etnikai, nemzeti vagy vallási alapon fogalmaztak meg – többek között a választási részvétel korlátozásában és az állam kulcsfontosságú intézményeiben való nem megfelelő képviseletben nyilvánul meg. A karibi országban a megkülönböztetés eszköze volt sok más mellett a bőrszín szerinti diszkriminatív elbánás, a vallás (az uralkodó elit lenéző magatartása a vudu-t valló lakossággal szemben), vagy akár a nyelvhasználat (a bíróságokon, egyetemeken, bürokráciában használt francia oktatásának megvonása a vidéki területektől). Általánosságban elmondható, hogy mikor a lakosság egyes csoportjai szándékosan és nyíltan kirekesztettek, nem

⁵⁴ FELDMANN, Andreas E. (2019): *Making Sense of Haiti's State Fragility and Violence: Combining Structure and Contingency?* In POLICZER, Pablo szerk. (2019): *The Politics of Violence in Latin America*. University of Calgary Press. 30. o.

meglepő reakció, ha erőszakhoz folyamodnak helyzetük javítása és egy más társadalmi rend kialakítása reményében.⁵⁵

A gazdasági-társadalmi környezetnek szintén vannak érzékelhető destabilizáló hatásai az államra nézve. A vagyon egyenlőtlen eloszlása, a diszkriminatív gazdasági gyakorlatok, amelyek a lakosság egy részének megtagadják a hozzáférést az állam által biztosított létfontosságú erőforrásokhoz és szolgáltatásokhoz mind olyan tényezők, melyek konfliktusforrásként azonosíthatók a társadalomban. Haiti történelmének nagy részében a lakosság túlnyomó többsége a kirekesztés és a marginalizáció következtében nyomorban élt. Az alapvető infrastruktúra, többek között az utak, csatornarendszerek, áramforrások, iskolák, egészségügyi ellátás, postai szolgáltatások és közlekedés nem volt biztosítva, és ez súlyosan korlátozta a lakosság lehetőségét arra, hogy méltóságteljes életet éljen. Haiti mai valóságában az emberek többsége a megélhetésért küzd, mivel nem jut munkához és nem fér hozzá olyan alapvető szociális szolgáltatásokhoz, mint a lakhatás, az egészségügy, az oktatás, az ivóvíz és a tömegközlekedés. Mindezen körülmények mellett a pusztító következményekkel járó természeti katasztrófák, mint a hurrikánok, áradások és aszályok rendszeresen sújtják az országot, tovább mélyítve a lakosság egyébként is aggasztó helyzetét.⁵⁶

A külföldi hatalmak, különösen Franciaország és az Egyesült Államok által okozott gazdasági és diplomáciai elszigeteltség erősítette Haiti torz társadalmi-gazdasági fejlődését, s tovább korlátozta az ország politikai mozgásterét. A rossz kormányzás, a rossz gazdasági irányítás, az elit visszaélései és a külső nyomás kombinációjának eredménye, hogy a nyugati féltekén Haiti a legalacsonyabb emberi fejlettségi szintet regisztrálja. Haiti 193 ország közül a 158. helyen áll a Human Development Index szerint, és az olyan mutatók, mint a várható élettartam, és az egy főre jutó bruttó nemzeti jövedelem (mely 1990 és 2022 között mintegy 22,1 százalékkal csökkent) a legalacsonyabbak közé tartoznak a világon.⁵⁷

Érzékelhető tehát, hogy a haiti állam a legalapvetőbb jogokat sem tudja kiterjeszteni lakosságára. Az imént felsoroltak bár nem feltétlen és kizárólagosan a belpolitikai instabilitás és erőszak kiváltó okai, mégis magyarázatot adhatnak arra, hogy ez az anarchiához közeli állapot miért alakult ki és marad fent hosszú távon is.

⁵⁵ FELDMANN In POLICZER: *i.m.* 33. o.

⁵⁶ FELDMANN In POLICZER: *i.m.* 33-35. o.

⁵⁷ United Nations (2024. márc. 13.): *Human Development Reports. Haiti*. United Nations Development Programme. Forrás: <https://hdr.undp.org/data-center/specific-country-data#/countries/HTI> (2024. 07. 22.).

4.2. A bűnbandák térnyerése

A különféle illegális bűnözői csoportok a diszfunkcionális állami működésnek köszönhetően már korábban is jelen voltak Haitin, fő biztonsági kihívássá azonban csak a 2020-as évektől kezdődően fejlődtek. A MINUSTAH és MINUJUSTH missziók által előidézett, magára hagyott politikai környezet volt az, ami elsőként komolyabb lehetőséget teremtett az utcai bandák számára, hogy betöltsék az ENSZ kéksisakosainak kivonulása után maradt tátongó hatalmi űrt. A politikai instabilitást tovább fokozta a 2021-ben Jovenel Moïse elnök ellen elkövetett sikeres merénylet, majd az átmeneti kormányfő, Ariel Henry távozása hivatalából.⁵⁸

Két rivális koalíció küzd(ött) a főváros irányításáért: az egyik a G9 névre hallgat Jimmy „Barbecue” Chérizier volt haiti rendőrtiszt vezetésével, a másik pedig a G-PEP Gabriel Jean-Pierre, avagy Ti Gabriel irányításával. Utóbbi az évek során veszített jelentőségéből, a G9-et azonban látszólag nem sok minden tudja visszatartani befolyásának kiterjesztésétől. A szervezet könnyedén rátette kezét a kulcsfontosságú infrastruktúrákra, ezzel mintegy ellehetetlenítve a sokszor életben maradáshoz szükséges humanitárius segélycsomagok eljutását a lakossághoz. Leginkább a főváros és Cité Soleil környékén viaskodó bandák tevékenysége kiterjed továbbá a gyermekek toborzására, zsarolásra, szexuális erőszakra, emberrablásra, kábítószer-kereskedelemre és csempészetre is.^{59,60} Érzékelhető tehát, hogy Haitin a legitim kormány helyét átvevő bűnbandák jelenléte nem választható el az általános politikai és gazdasági helyzettől, s mára már megkerülhetetlen politikai tényezőként funkcionálnak az ország életében.

4.3. A nemzetközi közösség szerepvállalása

A következőkben igyekszem feltárni az előbbieken bemutatott nehézségekkel küzdő Haiti megsegítésére irányuló nemzetközi közösség erőfeszítéseit és a nemzetközi segélyezés vonatkozó jellemzőit, különös tekintettel a 2010. január 12-ei földrengést követő időszakra. Elsőként a külföldi segélyezés eredményeit, majd azt követően három ország (Amerikai Egyesült Államok, Dominikai Köztársaság, Brazília) és három nemzetközi szervezet (Egyesült Nemzetek Szervezete, Karib-tengeri Közösség, Európai Unió) hozzáállását és mentőakcióinak sikerességét veszem górcső alá.

⁵⁸ BALOGH: *i.m.* 60. o.

⁵⁹ BALOGH: *i.m.* 64, 66. o.

⁶⁰ BLAND, Archie – HOLMES, Oliver – PHILLIPS, Tom (2024): *What caused the gang violence and will it end now the PM has quit?* The Guardian. Forrás: <https://www.theguardian.com/world/2024/mar/08/haiti-crisis-gang-jailbreak-explained> (2024. 07. 26.).

4.3.1. A segélyek Haitin

Haitin mindig is jelentős számú nem kormányzati szervezet (NGO), kormányközi szervezet (IGO) és nemzetközi donor tevékenykedett, s ez 2010-ben az országot megrázó földrengést követően még tovább fokozódott. A segélyekről általánosságban elmondható, hogy sokszor nem fenntartható projekteken és rossz tervezés-szervezésen keresztül valósulnak meg, illetve a felülről építkezés elve (top-down modell) miatt esetenként nem ismerik fel a feltételezett kedvezményezettek valódi szükségleteit.⁶¹ A segélyeket illetően kiemelten fontos, hogy a mennyiség ne menjen a minőség rovására, vagyis: egy adott ország (világ)gazdasági vérkeringésbe való visszahozására nem mindig megoldás a segélyek arányának növelése. A segélyek természetesen önmagukban nem károsak, azonban a segélyfüggőség kialakulása következtében többet ártanak, mint használnak. Haitin a segélyfüggőség jelensége könnyen tetten érhető, hiszen az ország erősen függővé vált a nemzetközi szervezetektől - leginkább a békefenntartó alakulatoktól, az élelmiszer- és vízszolgáltató szervezetektől, valamint a közegészségügyért felelős szervektől - mivel ezek olyan szolgáltatásokat nyújtanak, amelyeket a karibi állam saját kormánya nem képes megteremteni. Az ilyen nagyfokú függőség egyenlőtlen hatalmi dinamikát teremt a kormány és a segélyszervezetek között, lehetővé téve az utóbbiak számára, hogy helyi szintű ellenőrzés hiányában szinte teljes mértékben szabad kezet kapjanak Haitin. Emellett, a segélyszervezeteknek adományozott pénzüsszegek nagy részét gyakran nem fektetik vissza az adott ország gazdaságába, hogy munkahelyeket teremtsenek és fejlesszék az infrastruktúrát. Fontosnak tartom kiemelni azt is, hogy a segélyek becsatornázása Haitin egy korrupt környezetben történik, ennél fogva a különféle támogatások eljuttatása azokhoz, akiknek igazán szüksége lenne rá, kiemelten nehéz feladat marad.⁶² Bár a 2010-es földrengés után mintegy 14 milliárd dollárnyi nemzetközi segély áramlott Haitire, annak csak kis részét fordították megelőző intézkedésekre. Szakértők szerint a katasztrófakockázat csökkentésére irányuló intézkedésekbe való befektetés hiánya - mind a kormány, mind a nemzetközi donorok részéről - továbbra is hatalmas veszélynek teszi ki a 11,5 millió lakosú karibi országot.⁶³

⁶¹ MAKKAR, Lamia – TSE, Wai Chung (2021): *Haiti: An Ethnographic Study of the Effects of International Aid on Haitian Life*. Reinvention: an International Journal of Undergraduate Research. Vol. 14, Iss. 1. 4. o.

⁶² MAKKAR, Lamia – TSE, Wai Chung: *i.m.* 3. o.

⁶³ ALEXANDER, Jessica – MAÇON, Dumas (2022. jan. 12.): *In Haiti, disaster risks linger as another earthquake anniversary passes. The New Humanitarian*. Forrás: <https://www.thenewhumanitarian.org/analysis/2022/1/12/have-the-lessons-of-Haiti-2010-earthquake-been-learned> (2024. 07. 27.).

Érdekes jelenség még Haitin, hogy általában a természeti katasztrófák és más válsághelyzetek idején a megfelelő infrastruktúrával és támogató rendszerekkel nem rendelkező közösségek a legkiszolgáltatottabbak. A segélyek elosztása – különösen 2010 óta – a földrajzi elérhetőség alapján történt, vagyis a következetes segítségnyújtás a fővároson kívül kis mértékben létezett. A segélyekkel kapcsolatos negatív tapasztalatok - a történelmi örökséggel (más hatalmak beavatkozása és kizsákmányolás) kiegészítve – csak tovább erősítették az egyébként is mélyen gyökerező bizalmatlanságot a külföldi szereplőkkel és szándékaikkal szemben.⁶⁴

4.3.2. Az Amerikai Egyesült Államok szerepe

A külföldi katasztrófákra adott amerikai válaszlépések irányítását az Amerikai Egyesült Államok Nemzetközi Fejlesztési Ügynökségének (United States Agency for International Development - USAID) Külföldi Katasztrófavédelmi Segélyszolgálat (Office of U.S. Foreign Disaster Assistance - OFDA) végzi. Az Egyesült Államoknak egész kormányzatra kiterjedő válasza életet mentett meg és kritikus segítséget nyújtott az érintett haitiak millióinak, közvetlenül a földrengés után kezdődően. Az USAID/OFDA technikailag vezető szerepet töltött be, de más ügynökségek, többek között az USA Védelmi Minisztériuma, a Belbiztonsági Minisztériuma, a Külügyminisztériuma, a Közlekedési Minisztériuma, a Pénzügyminisztériuma és az Egyesült Államok Egészségügyi és Humánszolgáltatási Minisztériuma is csatlakozott az akcióhoz.⁶⁵ Az USAID a földrengést követő első három hónapban közel négy millió embernek nyújtott sürgősségi élelmiszersegélyt, s naponta 1,3 millió ember számára tette lehetővé a biztonságos ivóvízhez való hozzáférést. Az USAID emellett támogatta az áldozatoknak szánt menedékhelyek felállítását, az esős évszak előtt 1,5 millió embert látott el alapvető menedékanyagokkal. Az Egyesült Államok Egészségügyi és Humánszolgáltatási Minisztériumának orvosi csapatai több mint 30 000 beteget láttak el, és több száz műtétet hajtottak végre. Az USAID kutató-mentő csapatai egy nemzetközi mentőakció keretein belül több mint 130 ember életét mentették meg.⁶⁶ Az USAID igyekezett a gazdasági fellendülésben, foglalkoztatásban, oktatásban és infrastrukturális állapotok javításában is segédkezni, a szervezet erőfeszítései hozzájárultak az egészségügyi eredmények

⁶⁴ MAKAR, Lamia – TSE, Wai Chung: *i.m.* 11. o.

⁶⁵ GUHA-SAPIR, Debarati - KIRSCH, Thomas – SAUER, Lauren (2013): *Analysis of the International and US Response to the Haiti Earthquake: Recommendations for Change*. Disaster Med Public Health Prep. Vol. 6, No. 3. 4-7. o.

⁶⁶ USAID (2020): *USAID in Haiti 2010 Earthquake Overview*. 1-3. o.

jelentős javulásához, többek között a HIV-tesztek számának növekedéséhez, valamint az anya- és gyermekegészségügyi szolgáltatások javulásához egyaránt.⁶⁷

Az USAID 2010 és 2020 között közel 2,3 milliárd dollárt biztosított Haiti újjáépítési és fejlesztési tevékenységeinek támogatására. Az évtizednyi erőfeszítés kulcsfontosságú volt Haiti támogatásában a pusztító katasztrófák és folyamatos gazdasági-politikai visszaesések sorozata következtében, azonban ezen tevékenységek valós eredményei és hatékonysága vegyes képet mutatnak. Az irreális kezdeti elképzelések (projektköltségek, határidők) fényében az infrastrukturális beruházások nagy része nem valósult meg, a különböző projektek tervezése, az eredmények nyomon követése és értékelése, valamint az adatgyűjtés- és kezelés mind fejlesztésre szorulnak. Az ilyen jellegű felügyelet hiányában nehéz mérni a különféle segélyek célba érését és hatását - pedig a szükséges információ birtoklása egy olyan környezetben, ahol Haiti szegénységgel, erőszakkal és politikai instabilitással küzd elengedhetetlennek bizonyul.⁶⁸

4.3.3. A Dominikai Köztársaság erőfeszítései

A történelem, az eltérő etnikai és kulturális adottságok, a gazdaság, a politika és a külső hatások összetett kölcsönhatása az idők során bonyolult és gyakran ellenséges kapcsolatot teremtett a szomszédos országok, Haiti és a Dominikai Köztársaság között. Haiti gyér gazdasági helyzetéből kifolyólag ráutalt lett a dominikai munkahelyekre és infrastruktúrára, az illegális bevándorlási tevékenység pedig csak tovább fokozta a két ország közötti súrlódást.⁶⁹ A haiti bevándorlás kérdése napjainkban is nagyon érzékeny belpolitikai téma a Dominikai Köztársaságban, a két állam kapcsolatrendszerének javulása azonban kulcsfontosságú tényező lehet Haiti potenciális újjáépítésében.⁷⁰

A történelmi feszültségek ellenére úgy tűnik, hogy a dominikaiak félretették neheztelésüket a haitiak támogatása érdekében a 2010 januárjában pusztító földrengés után. Leonel Fernández dominikai elnök volt az első államfő, aki a katasztrófa után Haitire látogatott, emellett a Dominikai Köztársaság volt az első ország, amely közvetlenül a földrengést követően segílyt nyújtott Haitinek. Az ország megnyitotta tengeri kikötőit és repülőtereit, hogy megkönnyítse a

⁶⁷ WEISENFELD, Paul E. (2011): *Successes and Challenges of the Haiti Earthquake Response: The Experience of USAID*. Emory International Law Review. Vol. 25, Iss. 3. 1119. o.

⁶⁸ U.S. Government Accountability Office (2021): *Haiti: USAID Funding for Reconstruction and Development Activities since the 2010 Earthquake*. GAO-23-105211. 2., 61-61. o.

⁶⁹ MORFA, Wilfred (2011): *The Difficult Relationship Between Haiti and the Dominican Republic*. CUNY Academic Works. 23., 44. o.

⁷⁰ FREEDMAN, John (2010): *From Tragedy, Opportunity—A New Beginning for Haiti and the Dominican Republic*. The Permanente Journal. Vol 14, No. 3. 3. o.

Haitibe érkező nemzetközi segélyek célba juttatását.⁷¹ Fernández sürgősségi tervet dolgozott ki: humanitárius folyosókat hozott létre az élelmiszer, a menedékekhez és az alapvető egészségügyi ellátáshoz szükséges termékek szállítására. A dominikai állami- és magánvállalkozások lehetővé tették, hogy antennák és a rádiókommunikáció segítségével Préval órákkal a földrengés után felvegye a kapcsolatot minisztereivel, míg Port-au-Prince nagy részén egy hónapon belül helyreállították az áramszolgáltatást. A kutató-és mentőcsapatokat azonnal kiküldték a határra, a dominikai egészségügyi központokat pedig teljes egészében Haiti sürgősségi szükségleteinek rendelkezésére bocsátották. A Dominikai Polgári Védelem önkéntesek ezreit szervezte meg, és egy jól koordinált és átfogó segélyakció élére állította őket. Érzékelhető tehát, hogy a Dominikai Köztársaság reakciója a 2010-es haiti földrengésre a szolidaritás és a humanitárius segítségnyújtás iránti erős elkötelezettséget példázta. A válság során hozott intézkedések nemcsak azonnali segítséget nyújtottak, hanem megalapozták a két ország közötti kapcsolat lehetséges jövőbeli javulását is.⁷²

4.3.4. Brazília törekvései

Brazília példátlan szerepvállalása a 2010. január 12-ei földrengést követő válságkezelésben igazán említésre méltó, ráadásul az ország nagy horderejű segítségnyújtásának nemzeti motivációja izgalmas dinamikákat rejt. Brazília feltörekvő országgént minden erejével azon munkálkodik, hogy diverzifikálja partnereit és érdekeit, megerősítse pozícióját a nemzetközi porondon, regionális megállapodások élére álljon, valamint, hogy erőteljesebben hallattassa hangját a nemzetközi szervezetekben, különösképpen az ENSZ-ben. Ebben a perspektívában a Haitinek biztosított kiemelkedő humanitárius segítségnyújtás lehet, hogy kapóra jön Brazília hosszú távú külpolitikai stratégiájának megvalósításához: vagyis, hogy az ország nagyobb befolyást gyakoroljon a világ döntéshozatali folyamataiban.⁷³

Brazília tehát – akár önös nemzeti érdekektől, akár egyszerű humanitárius szemlélettől vezérelve – fontos szereplője volt a haiti stabilizációs folyamatnak. Az ország már korábban is jelen volt Haiti megsegítésében: kezdetben Brazília vette át az ENSZ-misszió katonai

⁷¹ FONESCA, Brian (2010): *Domestic Politics in the Dominican Republic after the Earthquake in Haiti*. Western Hemisphere Security Analysis Center. 52. 5. o.

⁷² ANTONINI, Blanca (2012): *Relations between Haiti and the Dominican Republic*. Norwegian Peacebuilding Resource Centre. 5-6. o.

⁷³ AGUILAR, Sérgio – ALVES DE SOUZA, Rua Davino (2012): *Emerging Powers, Humanitarian Assistance and Foreign Policy: the Case of Brazil during Earthquake Crisis in Haiti*. International Journal of Humanities and Social Science. Vol. 2, No. 19. 94-100. o.

komponensének vezetését⁷⁴ valamint más, a békeműveletekben eddig kevésbé aktív országok, mint például Paraguay, Peru és Bolívia részvételét is ösztönözte. Haitin az egyik legsikeresebb akció az IBSA (India, Brazília és Dél-Afrika közötti trilaterális együttműködés) által kidolgozott szemétgyűjtési projekt volt, amely magában foglalta a szemétgyűjtőknek nyújtott pénzügyi támogatást, a gazdaság mozgósítását, a szemét eltávolítását, és a szemétből származó üzemanyag előállítását. A földrengést követően egy külön válságkezelési kabinetet hoztak létre Brazília Elnöki Palotájában, melynek ülései kezdetben napi rendszerességgel zajlottak. A kabinetben döntöttek az élelmiszer-és gyógyszerkészletek, menedékeszközök küldéséről, később pedig a mentési műveletekhez szükséges 51 tűzoltóból álló csapat telepítéséről.⁷⁵ A Dominikai Köztársaság fővárosában, Santo Domingóban lévő brazil nagykövetségen létrehoztak egy Speciális Támogató Csoportot, amelyből 120 000 dollár értékben küldtek teherautóval különféle termékeket, leginkább ivóvizet Haitire.⁷⁶ A brazil légierő már a földrengést követő napon küldött segélyt szállító gépet, ez követően pedig napi két-három ugyanilyen járata indult Haitire, melyek 1 900 tonna élelmiszert, vizet, gyógyszert, gabonát és általános cikkeket szállítottak. 2010. március 31-én az ENSZ összehívásával donorkonferenciát tartottak New Yorkban, ahol a már korábban humanitárius segítségnyújtásra és gyorssegélyekre felajánlott összegeket követően Brazília további 172 millió dollárral járult Haiti fellendítéséhez.⁷⁷ Brazília tehát prioritásként kezelte a haiti kormány megsegítését, s villámgyors pénzügyi támogatás és humanitárius segítségnyújtás révén jelentős mértékben hozzájárult a karibi ország pillanatnyi fellélegzéséhez. Elképzelhető, hogy az ország erőfeszítései a brazil külpolitikai eszköztár részét képezik, s egybeesnek Brazília azon törekvéseivel, hogy növelje befolyását az ENSZ-rendszerben, mely esetlegesen állandó helyet szerezhet számára a Biztonsági Tanácsban.

4.3.5. A Karib-tengeri Közösség vállalásai

A Karib-tengeri Közösség (CARICOM) egy átfogó katasztrófaelhárítási projekten keresztül igyekezett azonnali segítséget nyújtani a földrengés által sújtott tagállamának, Haitinek. A közösség kezdeti válaszlépéseinek élére Jamaica állt, melyeket a Karibi Katasztrófavédelmi Ügynökségen, a természeti katasztrófák regionális reagálási mechanizmusán keresztül

⁷⁴ United Nations (2010. máj. 30.): *International Day of Peacekeepers: Ayiti Kanpe (Haiti Standing)*. United Nations Peacekeeping. Forrás: <https://peacekeeping.un.org/en/peacekeepers-day-ayiti-kanpe-haiti-standing> (2024. 08. 03.).

⁷⁵ AGUILAR, Sérgio – ALVES DE SOUZA, Rua Davino: *i.m.*

⁷⁶ United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (2010. jan. 20.): *Earthquake in Haiti: Humanitarian assistance from Brazil*. Forrás: <https://reliefweb.int/report/haiti/earthquake-haiti-humanitarian-assistance-brazil> (2024. 08. 03.).

⁷⁷ AGUILAR, Sérgio – ALVES DE SOUZA, Rua Davino: *i.m.*

valósítottak meg.⁷⁸ A CARICOM erőfeszítései hét beavatkozási vonal mentén oszlanak meg: vészhelyzeti reagálás és koordináció, kutatás és mentés, orvosi segítségnyújtás, logisztika, biztonság és polgári evakuálás. Az első komponensben a Közösség képes volt kritikus technikai támogatást nyújtani az érintett államnak, miközben arra törekedett, hogy létrehozzon egy mechanizmust a közösségi beavatkozás országon belüli koordinálására. A keresés-mentés tekintetében a Jamaikai Tűzoltóság együttműködése fontos szerepet játszott, s hozzájárult többek között az összeomlott ENSZ-székházban rekedtek kimentéséhez is. A CARICOM számos egészségügyi szakembert és önkéntes orvost küldött Haitire, akiknek munkáját a még januárban létrehozott, Jamaica-Haiti közötti légi hídon szállított alapvető fontosságú felszerelések és ellátmány, valamint az orvosi csapatok és bázisok biztonsága érdekében kirendelt kísérszemélyzet segítette. A CARICOM több ágazatot érintő katasztrófaelhárítási reakciója nyomán a haiti lakosságnak nyújtott segítség készpénzadományok, technikai erőforrások, orvosi és humanitárius felszerelések formájában elsőpró mértékű volt.⁷⁹

4.3.6. Az Európai Unió tevékenysége

Az Európai Polgári Védelem és Humanitárius Segítségnyújtási Műveletek Főigazgatósága (ECHO) – mely az Európai Bizottság egyik szervezeti egységeként felel az EU humanitárius segítségnyújtási tevékenységéért, 2010-től pedig felelősséget vállal az EU-n belüli és kívüli katasztrófákra való reagálás terén is⁸⁰ - 100 millió eurót különített el a földrengés áldozatainak nyújtott gyorssegélyre. Az alapvető szükségletek biztosításától kezdve, a mezőgazdaság helyreállításán és alutápláltság elleni küzdelmen keresztül, egészen a higiéniai, egészségügyi, lakhatási állapotok javításáig számos területen segédkezett az ECHO által vezetett hatalmas humanitárius művelet. Az EU polgári védelmi mechanizmusát is aktiválták, ahol 25 európai ország vett részt többek között 12 városi kutató- és mentőcsapat, 38 orvosi csapat, 2 terepkórház, 6 vízegészségügyi egység és 2334 sátor biztosításában mintegy 20 000 ember számára. Az ECHO haiti stratégiájának fontos részét képezte a rövid távú vészhelyzeti beavatkozások mellett a hosszabb távú fejlesztési munka is, vagyis a szervezet igyekezett a segélyezés, a helyreállítás és a fejlesztés összekapcsolása közötti átmenetet megkönnyíteni.⁸¹

⁷⁸ Caribbean Community Secretariat (2010. febr. 9.): *CARICOM in comprehensive disaster response to Haiti*. Forrás: <https://caricom.org/caricom-in-comprehensive-disaster-response-to-haiti/> (2024. 08. 04.).

⁷⁹ United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (2010. márc. 5.): *CARICOM response to the Haiti Earthquake March 5, 2010*. Forrás: <https://reliefweb.int/report/haiti/caricom-response-haiti-earthquake-march-5-2010> (2024. 08. 04.).

⁸⁰ MOLNÁR Anna (2018): *Az Európai Unió külkapcsolati rendszere és eszközei*. Dialóg Campus, Budapest. 114. o.

⁸¹ European Commission (2013. ápr.): *ECHO Factsheet. Haiti Earthquake response*. Forrás: https://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/haiti_earthquake_response_en.pdf (2024. 08. 05.).

A tizenegyedik Európai Fejlesztési Alap keretében az EU 2014 és 2020 között 420 millió eurót biztosított Haiti számára, mely támogatás néhány kulcsfontosságú területre összpontosít: oktatás, államreform, közigazgatás korszerűsítése, város- és infrastruktúrafejlesztés, valamint élelmezésbiztonság és táplálkozási lehetőségek javítása. Az Európai Uniónak mindvégig prioritása volt a közösség-központú megközelítés, melynek következtében igyekeztek a haiti lakosságot munkába segíteni, az általános életminőségen javítani. Az EU-nak köszönhetően Haitin 750 000 ember élelmezésbiztonsága javult, felújították a Port-au-Prince és Cap Haitien közötti autópályát, 17 iskolát és oktatást támogató központot hoztak létre, és négy megyében több mint 370 iskolát hoztak helyre.⁸²

4.3.7. Az ENSZ igyekezete

A földrengést követően az Egyesült Nemzetek Szervezete ismét meghosszabbította a MINUSTAH békefenntartó misszió mandátumát (Biztonsági Tanács 1908.⁸³ és 1927.⁸⁴ számú határozata alapján) a humanitárius segítségnyújtás és helyreállítási erőfeszítések lefolytatása végett. A földrengés által teremtett katasztrofális állapotok enyhítésére az ENSZ létrehozta a Humanitárius Ügyek Koordinációs Hivatalát (Office for the Coordination of Humanitarian Affairs - OCHA), amelynek elsődleges célja a nemzetközi humanitárius segítségnyújtási tevékenységek koordinációjának javítása. Az OCHA e célból alkalmazott egyik eszköze a klaszteres megközelítés, ami platformot biztosít a helyben tevékenykedő nem kormányzati szervezetek közötti kommunikációhoz. Feladatai közé tartozik az adatok gyűjtése és elemzése, a helyi prioritások és szükségletek felmérése, a hiányosságok feltárása, valamint az ezekből származó információk hozzáférhetővé tétele a helyi NGO-k számára. Az ENSZ égisze alatt működő OCHA klaszter-megközelítése Haitin a segélyezési szektorokat tizenkét, különböző ügynökségek által vezetett csoportba szervezte, mint például az oktatás az ENSZ Gyermekalapja vezetésével, vagy a mezőgazdaság az ENSZ Élelmezésügyi és Mezőgazdasági Szervezetével az élen.⁸⁵

A humanitárius segítségnyújtási erőfeszítések összehangolása azonban csak akkor lehet hatékony, ha a helyben tevékenykedő NGO-k többsége hajlandó abban részt venni, vagyis: jelen kell lenniük a gyakran naponta megrendezett klaszterértekezleteken, s aktívan hozzá kell

⁸² United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (2015. jan. 8.): *Five years on from the Haiti earthquake: the EU's response*. Forrás: <https://reliefweb.int/report/haiti/five-years-haiti-earthquake-eu-s-response> (2024. 08. 05.).

⁸³ S.C. Res. 1908, U.N. Doc. S/RES/1908. (2010. jan. 19.).

⁸⁴ S.C. Res. 1927, U.N. Doc. S/RES/1927. (2010. jún. 4.).

⁸⁵ MARGESSON, Rhoda – TAFT_MORALES, Maureen (2010): *Haiti Earthquake: Crisis and Response*. Congressional Research Service. 9-11.o.

járulniuk azokhoz. A részvétel tehát időigényes, a kisebb civil szervezeteknek sokszor egyszerűen nincs elég idejük és személyzetük ahhoz, hogy minden találkozón részt vegyenek. Ami a személyzetet illeti, az NGO-k nem rendelkeznek elegendő vezetői és logisztikai tapasztalattal rendelkező munkatárssal, akik hatékony kommunikációt tudnának folytatni a klaszterekkel. További probléma, hogy nagyon sok NGO egyedi tervekkel és projektekkel érkezett, vagyis igen nehézkes volt teljes képet kapni a tervezett tevékenységekről, nemhogy még koordinálni is azokat. A független munkák következtében a szervezetek rendszeresen megfélemeztek a klaszterek felé történő visszajelzésekről, így az NGO-k között tervezett harmonikus együttműködés – mely teljes mértékben azok hozzáállásától és kedvétől függ – kommunikáció, elszámoltathatóság, és transzparencia hiányában inkább csak elméleti síkon valósult meg.⁸⁶

Látható tehát, hogy a Haitire 2010. január 12-én lesújtó földrengést minden idők egyik legnagyobb nemzetközi humanitárius segélyakciója követte. A nemzetközi közösség összefogott, több milliárd dollár értékű segély érkezett Haitire, beleértve élelmiszert, gyógyszert, ivóvizet és építőanyagokat egyaránt. Az ENSZ, más nemzetközi és regionális szervezetek, számos kormány és nem kormányzati szervezet egyaránt részt vett a segítségnyújtásban. Azonban még az ilyen volumenű nemzetközi segítségnyújtási tevékenység is számos kihívással szembesült, ami miatt Haitin napjainkban is anarchiához és államkudarc közeli állapotok uralkodnak.

5. A Kenya vezette békemisszió lehetőségei

Haiti jelenleg is katasztrofális humanitárius válsággal néz szembe, amelyet a bandák által elkövetett erőszak, a növekvő politikai instabilitás és széles körű szegénység csak tovább súlyosbít. A haiti lakosság kiszolgáltatott és kétségbeesett helyzete Jovenel Moïse elnök 2021 júliusában történt meggyilkolása óta jelentősen romlott, a bűnbandák mára már Port-au-Prince mintegy 80%-át ellenőrzik.⁸⁷ A káoszba süllyedt ország utolsó segélykiáltásaira válaszul a nemzetközi közösség egy kenyai vezetésű békeműveletet indított 2023-ban, melynek sikeressége kulcsfontosságú Haiti stabilitásának visszaállítása szempontjából. Az eddigi ENSZ-vezetésű missziók kudarca jelzi, hogy egyfelől a békefenntartó műveletek újragondolására van

⁸⁶ RAZUM, Oliver – STUMPENHORST, Miriam – STUMPENHORST, Rolf (2011): *The UN OCHA cluster approach: gaps between theory and practice*. Journal of Public Health. Vol. 19. 588-591. o.

⁸⁷ *Káoszba süllyed Haiti, erőszakos fegyveres bandák vették át a főváros irányítását* (2024). Forrás: <https://hu.euronews.com/2024/03/11/kaosz-haiti-eroszak-fegyveres-bandak-kormanyzat-humanitarius-valsag> (2024. 08. 05.).

szükség, másfelől pedig az adott külföldi segítségnyújtásnak minden eddiginél összetettebbnek és körültekintőbbnek kell lennie annak érdekében, hogy a karibi ország végre fellélegezhessen.

Az eddigiekben áttekintettük Haiti jelenlegi krónikus állapotához vezető útját, valamint, hogy az ország instabilitására hogyan reagáltak a különböző nemzetközi szereplők, különös tekintettel az Egyesült Nemzetek Szervezete. Dolgozatom fennmaradó részében a Kenya által irányított békemisszió lehetőségeit és hiányosságait igyekszem feltárni, s megvizsgálni, vajon milyen előnyökkel (vagy éppen hátrányokkal) járhat egy afrikai vezetésű békemisszió Haiti történelmi-kulturális kontextusában.

5.1. Kenya szerepe és tapasztalatai békemissziókban

Kenya függetlensége óta a nemzetközi béke és biztonság megteremtésének s megőrzésének egyik fő úttörője, aktív részvétele az ENSZ békefenntartó tevékenységében egészen 1960-ig nyúlik vissza. Az ország több, mint 55 000 katonával, egyéb személyzettel és rendíthetetlen elkötelezettséggel járult hozzá 40 országban – így például Libériában, Szomáliában, Dél-Szudánban, és a Kongói Demokratikus Köztársaságban – zajló műveletekhez. Kenya szerepvállalása az évek során bebizonyította a nemzetközi közösség számára, hogy az ország nemcsak, hogy mélyen elkötelezett a nemzetközi béke mellett, hanem egyben egy megbízható és kompetens partner a stabilitás fenntartására irányuló nemzetközi erőfeszítésekben.⁸⁸

Kenya békefenntartásról alkotott felfogása jelentős átalakuláson ment keresztül, ami egyaránt tükrözi az ország regionális és nemzetközi biztonsági dinamikában betöltött változó, egyre határozottabb szerepét. Nairobi békefenntartással kapcsolatos kezdeti megközelítését a be nem avatkozás politikája jellemezte, amely mélyen gyökerezett a „jó szomszédság” és a nemzeti szuverenitás tiszteletben tartásának elveiben. 2011 októberében azonban éles váltás következett be az addigi passzívabb és közvetítői szerepet betöltő ország hozzáállásában: Kenya aktív katonai erővel lépett fel egy másik állam, Szomália területén. Szomália instabilitása, az ország déli régióját uraló al-Shabaab iszlamista terrorszervezet jelenléte, valamint a menekülthullám és a határokon átnyúló terrorcselekmények összessége egyre növekvő kihívást jelentett Kenya biztonságára és gazdasági jólétére nézve. A katonai beavatkozás megosztotta a kenyai közvéleményt és a nemzetközi közösséget egyaránt - egyesek elismerték Kenya jogát az önvédelemre, és támogatták a terrorszervezet elleni fellépését, mások azonban attól tartottak, hogy a beavatkozás tovább destabilizálja a régiót. A szomáliai

⁸⁸ KEMBOL, Ignatius (2024): *Kenya's extensive peacekeeping experience will come in handy in Haiti*. Forrás: <https://www.standardmedia.co.ke/opinion/article/2001491678/kenyas-extensive-peacekeeping-experience-will-come-in-handy-in-haiti> (2024. 09. 09.).

intervenció rendkívül fontos Kenya jövőbeli külpolitikai pályája szempontjából, hiszen a regionális biztonság fenntartásának erőteljesebb és kevésbé kockázatkerülő megközelítésének első próbaköve volt.⁸⁹

A katonai fellépések mellett Kenya békefenntartásban való részvételét a humanitárius erőfeszítések propagálása jellemzi. Kenya a nemzetközi szinten az emberi jogok előmozdítójaként tekint magára (miközben saját állampolgárai jogait gyakran megsérti) amelyeket csak a béke, a biztonság és a stabilitás feltételei között lehet garantálni, így elkötelezett amellett, hogy továbbra is szerepet vállaljon összetettebb békeakciókban és regionális konfliktusok megoldásában. A jelenlegi haiti helyzet azonnali humanitárius kötelezettségvállalást követel, tekintettel a válság összetettségére, az emberi jogi elveken alapuló átfogó megközelítés elengedhetetlen. Haiti olyan erőteljes intézkedéseket érdemel, amelyek biztosítják a nemzetközi jognak való teljes körű megfelelést, az emberi jogok tiszteletben tartását, valamint az átláthatóságot.⁹⁰ Az ENSZ Biztonsági Tanácsának döntése egy új, speciális békefenntartó erő bevetéséről - melyet Kenya irányításával kíván megvalósítani - talán a karibi ország végső reménysugara.

5.2. A Többnemzeti Béketámogató Misszió Haitin

Az ENSZ Biztonsági Tanácsa által 2023 októberében engedélyezett, kenyai vezetésű Többnemzeti Béketámogató Misszió Haitin (Multinational Security Support Mission in Haiti – MSS) feladata, hogy együttműködjön a haiti rendőrséggel, valamint, hogy segítsen a kulcsfontosságú infrastruktúra biztosításában és a bűnbandák elleni küzdelemben. A már korábban bemutatott, önmagában diszfunkcionális Haiti Nemzeti Rendőrség ez időszakban mindössze 9000 fős aktív rendőri erővel rendelkezett, így a Biztonsági Tanács 2699-es számú határozatával létrehozott mandátuma⁹¹ szerint felállított misszió további 1000 fős alakulattal⁹² igyekezett áthidalni a problémát. Az első, 400 fős kenyai rendőri kontingens bevetését egy

⁸⁹ MC EVOY, Claire (2013): *Shifting priorities: Kenya's changing approach to peacebuilding and peacemaking*. Norwegian Peacebuilding Resource Centre. 1., 6-7. o.

⁹⁰ COTRINO, Nathalye (2024. máj. 29.): *Kenya-Led Security Mission Prepares for Deployment in Haiti*. Forrás: <https://reliefweb.int/report/haiti/kenya-led-security-mission-prepares-deployment-haiti> (2024. 09. 10.).

⁹¹ S.C. Res. 2699, U.N. Doc. S/RES/2699 (2023. okt. 2.).

⁹² Office of the President of the Republic of Kenya (2024. márc. 1.): *Kenya set to send police officers to Haiti*. Forrás: <https://www.president.go.ke/kenya-and-haiti-sign-agreement-on-the-deployment-of-1000-police-officers/> (2024. 09. 10.).

Nairobi-ban elhúzódo alkotmányossági vizsgálat következtében csak 2024 júniusában tudták elkezdni megvalósítani.⁹³

A mandátum – az előző, ENSZ-vezetésű missziókéhoz képest – egy jobban körülhatárolt, ambiciózus feladatokkal ellátott keretrendszer állít fel a misszió működésének első tizenkét hónapos időszakára. A feladatköröket két fő csoportra bonthatjuk: az egyik a Haiti Nemzeti Rendőrséggel való közvetlen együttműködés, a másik pedig a humanitárius segélyekhez való akadálytalan és biztonságos hozzáférés garantálása. A rendőri erőkkel való együttműködés magába foglalja többek között a biztonsági feltételek javítására és a szabad és tisztességes választások megtartására irányuló erőfeszítéseket, a kritikus infrastrukturális és közlekedési csomópontok védelmét, valamint a bandák elleni műveletek megtervezését és végrehajtását. A közbiztonság fenntartása érdekében a misszió ideiglenes és egyben kivételes felhatalmazást kap arra, hogy a nemzetközi joggal összhangban, a Haiti Nemzeti Rendőrséggel karöltve letartóztasson és őrizetbe vegyen személyeket. A mandátum mindezek mellett rögzíti a polgári lakosság, az emberi jogok, a nők, gyermekek és sérülékeny csoportok védelmét, az emberkereskedelem, ember-és fegyvercsempészet elleni harcot, valamint a szexuális bűncselekmények megelőzését és büntetését.^{94,95} A mandátum tehát igen komplex, a legégetőbb kérdés azonban itt is – mint minden missziónál – az, hogy vajon a felsorolt célkitűzésekből mennyit sikerül ténylegesen megvalósítani.

A Többnemzeti Békétámogató Misszió Haitin egy egyedi, többhatalmi együttműködés képét tárja elénk: az ENSZ Alapokmányának VII. fejezete alapján elrendelt határozattal felállított missziót Kenya vezeti, melynek legitimitását (az ENSZ mellett) a regionális nemzetközi szervezetek (CARICOM, AÁSZ) adják, s amelyet tervek szerint egy olyan vagyonkezelői alapból finanszíroznak, amelyhez az érdekelt országok önkéntesen járulnak hozzá. Az alapba 2024. június 10-éig mindössze 21 millió dollár érkezett az Egyesült Államoktól, Kanadától és Franciaországtól, ami messze elmarad az egy évre tervezett művelet becsült 600 millió dolláros költségvetésétől.⁹⁶ Egy biztos: Kenya biztosítja az emberáramlás jelentős részét, s az USA lesz a misszió legfőbb finanszírozója. A két ország relációját tekintve az együttműködés jelenleg kölcsönös előnyöket sejtet. Az USA nem küld békefenntartókat a térségbe – ezzel nem

⁹³ HÁRS András (2024. aug. 30.): *Haiti a káosz szélén – 3. rész*. Forrás: <https://www.ludovika.hu/blogok/kormblog/2024/08/30/haiti-a-kaosz-szelen-3-resz/> (2024. 09. 10.).

⁹⁴ S.C. Res. 2699. 1. pont a) b) bekezdések, 3. pont.

⁹⁵ HÁRS: *Haiti a káosz szélén – 3. rész ... i.m.*

⁹⁶ Global Initiative Against Transnational Organized Crime (2024. jún. 18.): *Who is in charge of the Haiti mission?* Forrás: <https://globalinitiative.net/analysis/who-is-in-charge-of-the-haiti-mission/> (2024. 09. 10.).

teszi ki embereinek testi-lelki épségét közvetlen veszélynek – miközben a különböző anyagi hozzájárulásokkal fontos szereplője marad a nagy megbízatásnak. Kenya pedig, mintegy lekötelve a világszervezet egyik vezető hatalmát, nagyobb eséllyel szerez magának széket az ENSZ Biztonsági Tanácsának nem állandó tagjai között. Emellett Nairobi szempontjából meglehetősen pozitív, hogy a két ország közötti védelmi megállapodás értelmében pénzügyi-katonai támogatóra lelt az al-Shabaab elleni harcban az Amerikai Egyesült Államok személyében.⁹⁷

5.2.1. Lehetséges előnyök és kihívások

A továbbiakban elkészíték egy, a Többszemélyes Békétámogató Misszió Haitin műveletre vonatkozó GYELV-elemzést, amellyel reményeim szerint egy strukturáltabb és mélyebb megértést nyújthatok arról, hogy vajon sikerülhet-e egy újabb nemzetközi beavatkozással Haitit biztonságos fejlődési pályára állítani. A GYELV-elemzés (vagy angol megfelelőjével élve: SWOT-analízis) egy olyan stratégiai-tervezési eszköz, mely lehetőséget biztosít jelen esetben a misszió gyengeségeinek (weaknesses – W), erősségeinek (strengths – S), lehetőségeinek (opportunities – O) és veszélyeinek (threats – T) rendszerezett feltárására. A GYELV-elemzést alapvetően marketingtervek elkészítésére alkalmazzák, legfőbb előnye, hogy egyszerűen elsajátítható, rugalmas, és egyszerre jeleníti meg a már ismert és az újonnan megszerzett információkat. Éppen ezért azt gondolom, ez az elemzési keret ráhúzható egy békefenntartó misszió bemutatására is, s a négy dimenzió azonosításával feltárhatjuk az MSS elé gördülő akadályokat és kiaknázandó előnyöket egyaránt.^{98,99}

5.2.1.1. Erősségek

Az első (és egyben legalapvetőbb) előny, amivel a misszió rendelkezik az a világosan megfogalmazott mandátum. Emellett elsőre hátránynak tűnhet, hogy hiányzik a misszió ENSZ-vezetés által megteremtett nemzetközi elismertsége, mégis, ha a haiti lakosság eddigi műveletekkel kapcsolatos, a világszervezetet megillető negatív visszacsatolásait vesszük alapul, a kérdés máris más perspektívába helyeződik.¹⁰⁰ Azzal, hogy az MSS élére egy afrikai ország áll, számos pozitívum megfogalmazható. Először is, Kenya saját határain belül is

⁹⁷ HÁRS: *Haiti a káosz szélén – 3. rész ... i.m.*

⁹⁸ Digital Footprint (2023. okt. 17.): *SWOT elemzés 2024: A teljes (de egyszerű) analízis útmutató*. Forrás: <https://digitalfootprint.hu/swot-elemzes-analizis/> (2024. 09. 15.).

⁹⁹ JÓZSA László (2014): *Marketingstratégia A tervezés gyakorlata és elmélete*. Akadémia Kiadó, Budapest. 126. o.

¹⁰⁰ HÁRS: *Haiti a káosz szélén – 3. rész ... i.m.*

szembesült a bandák által elkövetett erőszakkal és a politikai nyugtalanság hasonló kihívásaival. Ezek a tapasztalatok értékes meglátásokkal szolgálhatnak, amelyeket a haiti helyzetre is lehet alkalmazni. Másodszor, Kenya sokszínű lakossága elősegíti a különböző kultúrák mélyebb megértését, ami lehetővé teszi a békefenntartók számára, hogy bizalmi kapcsolatot építsenek ki a helyi közösségekkel – a civil társadalom részvétele a hosszú távú tervek megvalósításának egyik elengedhetetlen összetevője lehet. Végezetül, Kenya pánafrikanizmus iránti mély elkötelezettsége motiválja az afrikai vagy fekete nemzetek támogatásában való részvételét. A békefenntartók Haitire küldése a szolidaritás szellemét testesíti meg, ráadásul, kelet-afrikai országgént Kenya hozzájárulása fokozhatja az afrikai országok közötti együttműködést és az egységes irányítás lehetőségét, valamint ösztönözheti a misszió szélesebb körű regionális támogatását.¹⁰¹

5.2.1.2. Gyengeségek

Fontos kiemelni, hogy az előbb említettek önmagukban nem elegendők a haiti társadalom széleskörű bevonásához: annak elérésére valós politikai akarat és konkrét lépések szükségesek. Az ENSZ Biztonsági Tanácsának vonatkozó határozatán kívül az egyetlen hivatalos dokumentum, amely Haitit a misszióhoz köti, egy nem kötelező erejű memorandum¹⁰², amelyet a haiti környezetvédelmi minisztérium és a kenyai hatóságok írtak alá a misszió telepítésének megkönnyítése érdekében. A mandátum természetesen többször is említi a haiti hatóságokkal való együttműködés fontosságát, összességében mégis úgy tűnik, hogy az MSS-t Haiti releváns szereplőinek csekély bevonásával tervezték meg. A haiti hatóságok csak korlátozottan ismerik az MSS misszió tervezett stratégiáit és a műveleti elképzeléseit. Ez az átláthatatlanság nemcsak a közbizalmat befolyásolhatja, hanem szakadékokat is teremthet a közvélemény elvárásai és a misszió tényleges megbízatása között.¹⁰³ A haiti lakossággal való kapcsolatteremtés szempontjából problémás lehet még az is, hogy a kenyai békefenntartók többsége nem beszéli a franciát, nemhogy a haiti kreolt. Bár a kenyai egységek tanulnak franciául¹⁰⁴ és tervezetten tolmácsok segítik majd munkájukat, mégis megkérdőjelezhető az éles helyzetekben történő oda-vissza fordítgatás realitása. Megfelelő kommunikációs eszközökkel (rádiók, mesterséges

¹⁰¹ KEMBOL: *i.m.*

¹⁰² Mémorandum d'entente entre le Gouvernement de la République du Kenya et le Gouvernement de la République d'Haïti sur la coopération en matière de police et de sécurité (2024. márc. 1.).

¹⁰³ POINCY, Jeffsky (2024. júl. 23.): *Rethinking the International Response to Haiti's Security Crisis*. Stimson Center. Forrás: <https://www.stimson.org/2024/rethinking-the-international-response-to-haitis-security-crisis/> (2024. 09.20.).

¹⁰⁴ MAKONG, Bruhan (2023. szept. 26.): *Kenyan police taking French lessons in readiness for Haiti mission*. Capital News. Forrás: <https://www.capitalfm.co.ke/news/2023/09/kenyan-police-taking-french-lessons-in-readiness-for-haiti-mission/> (2024. 09. 25.).

intelligencia bevonása) azonban áthidalható ez a nehézség.¹⁰⁵ Fontos megemlíteni a kenyai rendőrség által Nairobiban elkövetett jogsértéseket is – gondolhatunk az idei nyári adóemelések elleni tüntetésekre, ahol a rendőrök könnygázzal és éles lövedékekkel kísért erőszakos fellépése emberéletekbe került¹⁰⁶ - melyek különösen aggasztják az emberi jogi csoportokat.¹⁰⁷ Az emberi jogok tiszteletben tartását előtérbe helyező mandátum fényében Kenyának minden erejével azon kell lennie, hogy rendőrségének negatív előélete ne igazoljon semmilyen esetleges túlkapást, s ne árnyékolja be a misszió sikerességét.

5.2.1.3. *Lehetőségek*

Tekintettel a haiti válság összetettségére, az emberi jogi elveken alapuló átfogó megközelítés alkalmazása tűnik a leginkább kiaknázható lehetőségnek. Kulcskérdés, hogy az érintett országok elegendő lépést tesznek-e annak érdekében, hogy az MSS tiszteletben tartsa az emberi jogokat és teljeskörűen a nemzetközi jogi normák alatt működjön. Az Egyesült Államok kormánya megerősítette a Human Rights Watch-nak, hogy az amerikai törvényeknek megfelelően átvilágítja az MSS teljes személyzetét, és az ENSZ Emberi Jogi Főbiztosának Hivatalával együttműködik a misszió szabályozási keretének kialakításában. A korábbi nemzetközi kudarcok és visszaélések megismétlődésének elkerülése végett az ENSZ Biztonsági Tanács tagjainak minden békefenntartókat küldő államtól meg kell követelniük, hogy vezessenek be egy szilárd emberi jogi átvilágítási politikát, beleértve egy független felügyeleti mechanizmust, amely a haiti civil társadalom bevonásával figyelemmel kíséri a Haiti Nemzeti Rendőrség és az MSS személyzetének magatartását, és jelentést készít azokról.¹⁰⁸ Az a kérdés azonban továbbra is nyitva marad, hogyan történik a békefenntartók felelősségre vonása a szabályok megszegése esetén. Emellett úgy vélem kulcsfontosságú, hogy a misszió megtartsa multidimenziós jellegét, vagyis, hogy ne billenjen át egy katonai központú megközelítés felé. Ez különösen fontos a misszió fő célkitűzése, a bűnbandák tevékenységének felszámolása vonatkozásában, hiszen azok mára már mélyen összefonódtak a politikai szereplőkkel, a magánszektorral és a gazdasággal egyaránt. Ez az átjárásos rendszer olyan egy olyan rugalmas és bonyolult hálózatot hozott létre, amely tulajdonképpen fenntartja a bandák létezését, vagyis: a bandatagok egyszerű célba vétele és eltávolítása nem megoldás az erőszakos

¹⁰⁵ HÁRS: *Haiti a káosz szélén – 3. rész ... i.m.*

¹⁰⁶ SOY, Anne (2024. júl. 23.): *Batons, tear gas, live fire – Kenyans face police brutality.* Forrás: <https://www.bbc.com/news/articles/cxe24eyvxn2o> (2024. 09. 25.).

¹⁰⁷ SHENOUDA Nóra (2024. jún. 25.): *Tüntetőket lőtt agyon a kenyai rendőrség, felgyújtották a nairobi parlamentet.* Euronews. Forrás: <https://hu.euronews.com/2024/06/25/tunteteket-lott-agyon-a-kenyai-rendorseg-felgyujtottak-a-nairobi-parlamentet> (2024. 09. 25.).

¹⁰⁸ COTRINO: *i.m.*

megmozdulások teljes körű megszüntetésére.¹⁰⁹ A többdimenziós megközelítéssel esély nyílna a rendszerszintű erőszak gyökereinek feltárára, s azok kezelésére.

5.2.1.4. Veszélyek

A kenyai kontingens bevetésével kapcsolatos belpolitikai és igazságügyi kihívásokon túlmenően az MSS misszió több jelentős fenyegetéssel kell szembenézzen. Az egyik, hogy bár Kenya több tízéves múlttal rendelkezik a békefenntartás és biztonsági missziók terén, a rendőri erők kitelepítése egy másik állam területére közel sem nevezhető bevett szokásnak. Az ilyen jellegű, rendőri komponens-fókuszú missziók teljesen újszerűnek tekinthetők: kérdés, hogy Kenya ezen helyzetből képes lesz-e előnyt kovácsolni.¹¹⁰ A másik, hogy a transzparenciára vonatkozó követelmények ellenére az MSS működési szabályaira, eljárásaira és struktúrájára vonatkozó részletes nyilvános információk jelentős hiánya tapasztalható. A transzparencia kérdése önmagában is, de Haiti vonatkozásában még inkább érzékeny (gondoljunk csak a külföldi hatalmak beavatkozásakor elkövetett különböző visszaélések hosszú listájára), így az egyértelmű megfogalmazás és információátadás nélkül komoly aggályok merülhetnek fel az elszámoltathatósági-felügyeleti mechanizmusokkal kapcsolatban. Mint ismeretes, a mandátum előírja emberi jogi megsértések megelőzését, kivizsgálását, kezelését, valamint a gyermekek és nők védelmét - így a missziónak gondoskodnia kell arról, hogy ne ismételje meg ugyanazokat a hibákat, melyek végérvényesen alááshatják az MSS legitimitását és sikerességét.¹¹¹ A missziót vezető Kenya küldetése ilyen téren nemcsak abban rejlik, hogy megelőzze a visszaéléseket és megfelelő platformot biztosítson azok bejelentésére, hanem abban is, hogyan kommunikál a jövőben a többi hozzájáruló országgal (az elszámoltathatóságon túl a mandátum különböző értelmezéséről, erő alkalmazásáról, stb.), a fogadó állam kormányával, valamint a Biztonsági Tanács tagjaival. A harmadik fenyegetés szintén a transzparens kommunikációhoz köthető: a Haitin már jelen lévő ENSZ-egységek - köztük az Egyesült Nemzetek Haiti Integrált Irodája (BINUH) - közötti koordináció elengedhetetlen. Érdekesség, hogy a BINUH már rendelkezik a haiti intézmények támogatására és a Haiti Nemzeti Rendőrség operatív és adminisztratív kapacitásainak kiépítésére vonatkozó megbízáttal, ebből kifolyólag összehangolt megközelítésekre és az információmegosztásra lesz szükség annak érdekében,

¹⁰⁹ POINCY: *i.m.*

¹¹⁰ HÁRS: *Haiti a káosz szélén – 3. rész ... i.m.*

¹¹¹ JÉRÔME, Stanley – KIAGE, Nyaboga - MOHOR, Daniela (2024. jún. 26.): *Haiti in-depth: Ten key questions as Kenyan police deploy to restore order*. The New Humanitarian. Forrás: <https://www.thenewhumanitarian.org/analysis/2024/06/26/haiti-ten-key-questions-kenyan-police-deployment> (2024. 09. 30.).

hogy a különböző szereplők ne egymásnak ellentmondóan, hanem egymás erőfeszítéseire reagálva és azokat kiegészítve dolgozzanak.¹¹²

5.3. A MINUSTAH és az MSS missziók összehasonlító elemzése

Ebben az alfejezetben sor kerül a már jól ismert ENSZ Stabilizációs Missziója Haitin (MINUSTAH) és a Többszemzeti Békétámogató Misszió Haitin (MSS) műveletek összehasonlító elemzésére, melyhez a következő szempontokat hívom segítségül: az adott misszió erőinek és költségvetésének alakulása, a polgári lakosság és az emberi jogok védelmének mandátumban történő megjelenése, együttműködés megvalósulási szintje a haiti civil társadalommal, a misszióban vezető szerepet betöltő állam azonosítása.

A kenyai vezetésű Többszemzeti Békétámogató Misszió Haitin azon túl, hogy – minden remény szerint - igyekszik majd rugalmasan alkalmazkodni a bandák teremtette változó helyi körülményekhez, tanulságokat von le a korábbi missziók tapasztalataiból a jelenlegi beavatkozás sikerességének elősegítése érdekében. Úgy vélem egy korábbi misszió összehasonlítása a jelenlegivel lehetőséget nyújt arra, hogy egy átfogó képet kapjunk az MSS misszió esetleges erősségeiről és eddig elért eredményeiről. Az összehasonlításhoz a már korábban bemutatott MINUSTAH békefenntartó missziót választom, hiszen azon túl, hogy a leghosszabb ideig (2004-2017) működő művelet volt Haitin, hasonló jellegű stabilizációs célokat tűzött ki, mint a jelenlegi, s egyértelműen ez volt a legnagyobb és a legkomplexebb nemzetközi megmozdulás a három ENSZ-vezetésű művelet közül. Mivel a jelenlegi misszió legfontosabb feladata a bandák elleni hatékony fellépés és a biztonság helyreállítása, a MINUSTAH ehhez sokkal relevánsabb tapasztalatokat nyújt, mint a másik két misszió.

5.3.1. Erőforrások és költségvetés alakulása

A polgári-katonai komponensből álló MINUSTAH erői a misszió telepítésekor, 2004-ben 6700 katonából és nagyjából 1600 rendőrből álltak.¹¹³ A kezdeti katonai jelenléthez legnagyobb mértékben hozzájáruló ország Brazília volt, körülbelül 2200 katonát küldött a térségbe. További hozzájáruló országok voltak Nepál (1075 fő), Chile és Argentína, amelyek külön-külön mintegy 500 katonát biztosítottak.¹¹⁴ 2007-re a csapatok létszáma 9000 főre emelkedett (megközelítőleg

¹¹² CHEN, Eugene (2024. jan. 31.): *How Can the UN Best Support Kenya's Mission to Haiti? Delay Provides Time to Reflect*. Global Observatory. Forrás: <https://theglobalobservatory.org/2024/01/how-can-the-un-best-support-kenyas-mission-to-haiti-delay-provides-time-to-reflect/> (2024. 09. 30.).

¹¹³ S.C. Res. 1542. 4. pont.

¹¹⁴ CABRERA FIGUEROA, Mariana: *Peacekeeping in Haiti: Successes and Failures*. Boston University Frederick S. Pardee School of Global Studies.

7000 katonai és 2000 fős rendőri komponens)¹¹⁵, majd 2010-ben majdnem 13 000 főre növelték a teljes létszámot (8940 katona, 3711 rendőr)¹¹⁶. A misszió 2004-től 2010-ig tartó szakaszában tehát egy fokozatos létszámnövelést láthatunk, amely a dinamikusan változó körülményekre volt hivatott reagálni: fokozódó erőszak és instabilitás, 2010-es pusztító földrengés, stb. 2012-től kezdve azonban folyamatos létszámcsökkenést vezettek be, mely a kivonulás előtti évben megközelítőleg 5000 főt (nagyjából fele-fele arányban elosztva: 2370 fős katonai és 2601 főt számláló rendőri komponens)¹¹⁷ jelentett.

2004. május 1. és 2005. június 30. között - a misszió első 14 hónapjára – a MINUSTAH költségvetését 428 millió dollárban határozták meg. Ez magában foglalta a személyzet, az operatív támogatást, a felszerelés, a létesítmények és a szállítás költségeit egyaránt.¹¹⁸ Ebből az végül 2004 júliusa és 2005 márciusa között a különböző adományozók több mint 382 millió dollárt fordítottak az intézményi fejlődést és gazdasági fellendülés előmozdítására irányuló tevékenységekre, melyből az Egyesült Államok ennek az összegnek több mint 27 százalékát, azaz 102 millió dollárt finanszírozott közvetlenül a Haitin folytatott kétoldalú segélyprogramjain keresztül. Az USA mellett további hozzájárulók között volt Kanada, Japán és olyan multilaterális szervezetek, mint a Világbank és az Amerika-közi Fejlesztési Bank.¹¹⁹ 2010-ben, a földrengést követően humanitárius segítségnyújtásra és helyreállítási erőfeszítésekre áttérve nemcsak a személyzetet, hanem a költségvetést is látványosan növelték: 2010. július 1. és 2011. június 30. közötti időszakra vonatkozóan 853,8 millió dolláros felülvizsgált költségvetés-előirányzattal álltak elő, amely közel 18 százalékkal haladta meg a 2009/10-es év 732,4 millió dolláros büdzsét.¹²⁰ A tervezett összegnek végül 94,93 százalékát (810,5 millió dollárt) fordították ténylegesen a misszió fenntartására.¹²¹ Ez a magas költségvetés-végrehajtási arány a következő évben is megmaradt, hiszen összes kiadása bruttó

¹¹⁵ S.C. Res. 1780, U.N. Doc. S/RES/1780 (2007. okt. 15.) 2. pont.

¹¹⁶ S.C. Res. 1908. 2. pont.

¹¹⁷ S.C. Res. 2313, U.N. Doc. S/RES/2313 (2016. okt. 13.) 2. pont.

¹¹⁸ United Nations (2004): Budget for the United Nations Stabilization Mission in Haiti for the period from 1 May 2004 to 30 June 2005: report of the Secretary-General.

¹¹⁹ United States Government Accountability Office (2006): Peacekeeping: Cost Comparison of Actual UN and Hypothetical U.S. Operations in Haiti. GAO-06-331. 13-14. o.

¹²⁰ United Nations (2010. dec. 2.): Fifth Committee Begins Discussion of Proposed Budget for UN Mission in Haiti for Period 1 July 2010 to 30 June 2011. Forrás: <https://press.un.org/en/2010/gaab3973.doc.htm> (2024. 10. 03.).

¹²¹ United Nations (2012): Budget performance of the United Nations Stabilization Mission in Haiti for the period from 1 July 2010 to 30 June 2011: report of the Secretary-General. 2. o.

739,7 millió dollár volt, ami közel 7%-kal volt alacsonyabb a Közgyűlés által előirányzott összegnél.¹²²

Ezzel szemben a Kenya-vezette MSS missziót – lévén, hogy nem ENSZ-misszió – egy vagyonkezelői alaptól finanszíroznak az önkéntes hozzájárulók. A korábban említett 600 millió dolláros keretbe az Egyesült Államok 380 millió dollárt fizet, Kanada pedig közel 60 millió dollárt biztosít. Ez a felállítás eleve 160 millió dolláros hiányt hagy maga után, az eddig befizetettek pedig messze elmaradnak az ígért összegektől.¹²³ 2024 októberéig 85 millió dollár érkezett az alapba.¹²⁴ Személyzetet tekintve pedig a MSS misszió tervek szerint 2500 rendőrségi alkalmazottat fog számlálni, akiket szakaszosan telepítenek. Eddig nyolc ország - a Bahama-szigetek, Banglades, Barbados, Belize, Benin, Csád, Jamaica és Kenya - értesítette hivatalosan a főtitkárt arról a szándékáról, hogy csapatokat kíván küldeni a térségbe.¹²⁵ Jamaica ez év márciusában tett ígéretet egy 200 fős alakulat (170 katona és 30 rendőrtiszt) küldésére, ebből végül húsz katona és négy rendőrtiszt érkezett Haitire szeptember közepén. Ezzel Jamaica a második ország, amely csatlakozik a misszióhoz a június végén érkező kenyai rendőrök mellé.¹²⁶

5.3.2. A misszióban vezető szerepet betöltő állam azonosítása

Brazília MINUSTAH-ban betöltött vezető szerepvállalása egyértelmű, többdimenziós és kiemelt figyelemre méltó. Az ország katonai dimenzió terén nyújtott segítsége kapcsán fontos kiemelni, hogy a misszió katonai komponensének parancsnokát telepítésétől - Augusto Heleno Ribeiro Pereira altábornagy kinevezésével kezdődően - egészen a misszió megszűnéséig Brazília adta. Brazília nagy volumenű nemzeti hozzájárulása a békefenntartók számára is tükröződik, 2013-ig megközelítőleg 13 ezer brazil katona szolgált a karibi országban.¹²⁷ Korábban kifejtésre kerültek az ország példátlan humanitárius és válságkezelési erőfeszítései,

¹²² United Nations (2013): Budget performance for the period from 1 July 2011 to 30 June 2012 and proposed budget for the period from 1 July 2013 to 30 June 2014 of the United Nations Stabilization Mission in Haiti.

¹²³ The Washington Post (2024. szept. 18.): *Haiti security mission is floundering. It needs more money and support.* Forrás: <https://www.washingtonpost.com/opinions/2024/09/18/haiti-gangs-kenya-security-united-nations/> (2024. 10. 03.).

¹²⁴ COTRINO, Nathalye – SAWYER, Ida (2024. szept. 23.): *World Leaders Should Stand up for Haiti. Concrete Commitments Needed to Address the Crisis.* Human Rights Watch. Forrás: <https://www.hrw.org/news/2024/09/23/world-leaders-should-stand-haiti> (2024. 10. 21.).

¹²⁵ United Nations (2024. jún. 21.): *Haiti: Private Meeting.* Forrás: <https://www.securitycouncilreport.org/whatsinblue/2024/06/haiti-private-meeting-3.php> (2024. 10. 03.).

¹²⁶ The Associated Press (2024. szept. 13.): *Jamaican soldiers and police arrive in Haiti to help fight gangs.* Forrás: <https://apnews.com/article/jamaican-soldiers-police-arrive-haiti-gangs-deployed-230accf4bcl531f5f9a07d6aa2a9876c> (2024. 10. 03.).

¹²⁷ VOGEL Dávid (2013): *Brazília – egy nagyhatalom helykeresése a nemzetközi közösségben.* Nemzet és Biztonság, 6. évf. 5-6. szám. 22-23. o.

azok esetleges belső, nemzeti motivációi, így az ott feltüntetett gondolatok - mi szerint Brazília egyre növekvő szerepet kíván betölteni a nemzetközi porondon és az ENSZ-ben – ide is átszűrhetőek. Ezzel szemben a kenyai vezetésű misszió (még) nem látunk kizárólagosan egy államot a többi felé emelkedni. Kenya mint a missziót vezető állam természetesen előrébb pozícionálható, ennek köszönhetően azonban a haiti viszonyokon történő változtatás reményét, terhet és egyben felelősséget is magával cipeli.¹²⁸ Az Amerikai Egyesült Államok pedig jelentős pénzügyi támogatást nyújt, ami aláhúzza folyamatos befolyását a globális és regionális biztonsági kérdésekben. Ez a kezdeti kettős vezetés jelezheti a nemzetközi biztonság megteremtésének együttműködő megközelítését, de aggodalmakat is felvethet az amerikai forrásoktól és a régióban lévő stratégiai érdekektől való függőséggel kapcsolatban. Azzal, hogy az USA a NATO-n kívüli fő szövetségesnek Kenyát jelöli ki, megerősíti kapcsolatait Kelet-Afrikával – történetesen éppen akkor, amikor az amerikai csapatok készülnek elhagyni Nigert, ezzel vákuumot hagyva maguk után, amelyet az orosz erők kezdtek betölteni.¹²⁹ A Kenya-USA közötti partnerség működőképes és hiteles lehet, s más nemzeteket is ösztönözhet a misszióban való részvételre vagy annak támogatására, elősegítve a kollektív felelősség érzését a nemzetközi szereplők körében.

5.3.3. Az emberi jogok és polgári lakosság védelme

A fentebb leírtakból kiderült, hogy a MINUSTAH három fő tevékenységi kört határozott meg, melyből az egyik az emberi jogok védelme. A misszió e terület alatt az emberi jogi helyzet figyelemmel kísérését, arról való jelentéstételt, s az (egyéni elszámoltathatóság és áldozatok jogorvoslatának biztosításával összefüggésben) átmeneti kormánnyal és emberi jogi intézményekkel való együttműködést írja elő. A biztonságos és stabil környezet megteremtésének feladatkörén belül feltűnteti a fizikai erőszak közvetlen veszélye által fenyegetett polgári lakosság védelmét.¹³⁰ Az MSS mandátuma rögtön leszögezi, hogy Haiti kormányának elsődleges felelőssége a biztonság megteremtésén, a stabilitás, a jogállamiság és az emberi jogok tiszteletben tartásának biztosításán, valamint a polgári lakosság védelmén nyugszik. Kiemeli a rendőri feladatok teljes spektrumát ellátni kész Haiti Nemzeti Rendőrség fontosságát a közbiztonság fenntartása, az emberi jogok tiszteletben tartása, a demokrácia megszilárdítása és Haiti igazságszolgáltatási rendszerének újjáélesztése szempontjából. A

¹²⁸ HÁRS: *Haiti a káosz szélén – 3. rész ... i.m.*

¹²⁹ POWELL, Anita (2024. máj. 23.): *US elevates security relationship with Kenya at state visit*. Voice of America. Forrás: <https://www.voanews.com/a/us-elevates-security-relationship-with-kenya-at-state-visit/7623727.html> (2024. 10. 07.).

¹³⁰ S.C. Res. 1542. I. f pont., III. a, b, c pontok.

mandátum szerint olyan biztonságos környezetet kell teremteni, ahol első lépésként az emberi jogok, különösen a nők jogainak tiszteletben tartását és a gyermekek védelmét biztosítani tudják - ez majd elősegíti a jogállamiság, a működőképes állami intézmények és hatékony igazságszolgáltatási rendszer kialakítását, valamint a különböző segélyek humanitárius célú szállítását. Továbbá hangsúlyozza, hogy tovább kell erősíteni a nemzetközi partnerek képzési erőfeszítéseit a nemzeti rendőrség általános kapacitásainak a biztonsági műveleteken túli bővítése érdekében, beleértve a nemzeti rendőrök számának növelését, a folyamatos átvilágítást, a közösségorientált rendőri készségek fejlesztését, a szexuális és nemi alapú erőszak megelőzésére és az arra való reagálásra irányuló kapacitás megerősítését, a nők teljes körű, egyenlő és érdemi részvételének és képviselőitének biztosítását az MSS minden szintjén.¹³¹

A MINUSTAH mandátuma bár elismeri az emberi jogok propagálásának fontosságát, megfogalmazása az MSS mandátumához képest kevésbé konkrét. A MINUSTAH fókusz a három terület közül inkább a biztonságos környezet megteremtésének igénye felé billent, s természetesen a későbbi, szexuális kizsákmányolással kapcsolatos incidensek további komoly aggályokat vetettek fel a misszió emberi jogok iránti elkötelezettségével kapcsolatban. Az MSS egy bandaháborúk által szétfeszített környezetbe érkezett, így mandátuma - a MINUSTAH szélesebb körű stabilizációs céljaihoz képest – erőteljesebb emberi jogi megközelítést tesz szükségessé a folyamatos és változó természetű fenyegetésekkel szemben. Az MSS tehát egyértelműbben összpontosít mind a polgári védelemre, mind az emberi jogokra, hangsúlyozza a bandák által elkövetett erőszak elleni fellépések a proaktív intézkedések fontosságát.

5.3.4. A missziók haiti civil társadalommal történő együttműködésének vizsgálata

A polgári lakossággal való együttműködés ápolása és a megbízható információáramlás biztosítása a békefenntartó missziók sikerességének kulcsa, s egyszerre előnyös mind a befogadó állam, mind a nemzetközi erők számára. Haiti szemszögéből azért szükséges, hogy az országba érkező békefenntartó misszió hatékonyan megelőzze és csökkentse az erőszakos cselekményeket, s végérvényesen teljesíteni tudja a mandátumában foglaltakat. A békefenntartók pedig sokszor egy olyan összetett környezetbe érkeznek, amelyről kevés előzetes tudásuk van, így a helyi lakosságtól származó információ elengedhetetlen hatékony működésükhöz.

¹³¹ S.C. Res. 2699. 3.,4.,8. bek. (bevezető záradék), 7. pont.

Grant M. Gordon és Lauren E. Young szerzőpárosa 2011 nyarán 585 Port-au-Prince-i lakosból álló véletlenszerű mintán végzett felmérést, melynek célja a helyiek békefenntartókról való vélekedésének és a velük történő együttműködési szándékainak feltárása volt. Az összefoglaló statisztikák azt mutatják, hogy a válaszadók általánosságban pozitívan gondolkoznak a MINUSTAH-ról: a legtöbben egyetértenek azzal, hogy a MINUSTAH hatékonyan kontrollálja a bandák tevékenységét a fővárosban, valamint, hogy a misszió inkább a Haitin élők, mint a külföldi hatalmak érdekeit szolgálja. Tekintettel a MINUSTAH negatív nemzetközi megítélésére, a válaszadók meglepően magas együttműködési hajlandóságról számoltak be: négyből majdnem három válaszadó „biztos” (30%) vagy „lehetséges” (41%), hogy általános információkat adna át a MINUSTAH-nak, s a békefenntartóknak a múltban már információt szolgáltató személyek 88%-a jelezte, hogy a jövőben valószínűleg ugyanígy tenne.¹³²

Bár egyes jelentések szerint a MINUSTAH erőfeszítései összhangban voltak a helyi közösség igényeivel, misszió által hátrahagyott Haiti valósága mégis azt erősíti, hogy nehezen tudott hatékony együttműködést kialakítani a haiti civil társadalommal és a helyi hatóságokkal. E kudarchoz több tényező is hozzájárult, amelyek a nemzetközi béketeremtési stratégiák és a helyi igények és körülmények közötti szakadékot tükrözik. Bár a MINUSTAH polgári ügyekért felelős részlege a helyi hatóságok bevonására törekedett¹³³, sok haiti lakos és civil szervezet úgy érezte, hogy a döntéshozatalba való integrálásukra tett erőfeszítések igen korlátozottak voltak.¹³⁴ A békefenntartók ahelyett, hogy közvetítőként működtek volna, gyakran a haitiak nevében hoztak döntéseket, ami elidegenítette a civil társadalmat és aláásta a fenntartható kormányzati struktúrák kialakulását. Erre egy konkrét példa az egyik polgári ügyek részlege alatt futó projektgyűttes (Quick Impact Projects – QIP), melynek fő célja a bizalomépítés és a lakosság szükségleteinek gyors kielégítése volt kisebb infrastrukturális beruházások által. A QIP-rendszerrel kapcsolatban azonban pont azt láthatjuk, hogy gyakran felszínes megoldást nyújtott, nem tárta fel a helyi hatóságok ténylegesen hogyan teljesítenek a lakosságnak nyújtott alapvető szolgáltatások nyújtásában, s nem vonták be a helyi közösséget a tervezési-végrehajtási szakaszba.¹³⁵ A QIP-ekre való támaszkodás a helyi kapacitások és az önellátás

¹³² GORDON, Grant M. – YOUNG, Lauren E. (2017): *Cooperation, information, and keeping the peace: Civilian engagement with peacekeepers in Haiti*. Volume 54, Issue 1. 69, 72. o.

¹³³ FELIX DA COSTA, Diana – KARLSRUD, John (2012): *UN local peacebuilding and transition in Haiti: Contextualizing early peacebuilding activities to local circumstances. Haiti case-study field report*. NUPI Report. 23. o.

¹³⁴ SCHWID, Sarah (2009): *United Nations and Haiti: UNDP, MINUSTAH and Civil Society*. Drake University Social Science Journal. 2009 tavasz. 12. o.

¹³⁵ FELIX DA COSTA – KARLSRUD: *i.m.* 12, 29-31. o.

előmozdítása helyett inkább a külső segítségtől való függőséghez vezetett – ami, ugyan itt közösségi szinten jelenik meg, mégis ezt a jelenséget látjuk visszatükröződni makroszinten is: Haiti segélyfüggőségében. Az helyi hangokat elhanyagoló megközelítések ellen emelt szót a civil társadalmat támogató Haiti Support Group cikkeiben, ahol egy alulról felfele építkező (bottom-up) megoldást szorgalmaz az ország problémáinak gyökeres kezelésére.¹³⁶

A Kenya vezetésű misszió kapcsán többek között az Amnesty International is úgy véli, hogy a haiti civil társadalom – melynek kollektív emlékezetében különböző visszaélések és jogsértő intézkedések gyülemlettek fel - és a feminista szervezetek részvétele az MSS munkájában kulcsfontosságú.¹³⁷ Eddigi eredmények közé sorolhatjuk a BINUH emberi jogi részlege által kezdeményezett találkozót, hogy tájékoztassa a civil szervezeteket az MSS emberi jogi megfelelési keretrendszeréről, amelynek célja a kockázatok csökkentése és a lakosság védelmének növelése az MSS haiti műveletei során. A találkozón tizenegyemberi jogi és civil szervezet vett részt (köztük Haiti oldaláról a L'Office de la Protection Citoyen), s meghatározták a mechanizmus végrehajtásához szükséges területeket: a műveletek nyomon követéséhez és jelentéstételhez való civil szervezeti hozzájárulást és a panaszmechanizmusokat.¹³⁸ Emellett az idő közben felállított Átmeneti Elnöki Tanács-ban a civil társadalom képviselői is részt vesznek – igaz nem rendelkeznek szavazati joggal – jelezvén a politikai folyamatba való bizonyos fokú bevonódásukat. Az Átmeneti Elnöki Tanács feladata az új ideiglenes miniszterelnök kiválasztása, az ideiglenes választási tanács és a nemzetbiztonsági tanács felállítása, valamint a nemzetközi közösséggel való együttműködés az MSS-misszió telepítésének felgyorsítása érdekében. Az Átmeneti Elnöki Tanács némi előrelépést tett e célok felé: többek között kinevezte Garry Conille volt ENSZ-tisztviselőt ideiglenes miniszterelnökké, kiválasztotta az átmeneti kabinetet, fogadta az első kenyai MSS-kontingenseket. A civil társadalmi ágazatok közötti belső nézeteltérések miatt azonban késik egy fontos szerv, ideiglenes választási tanács megalakítása, ráadásul mivel három szavazati joggal rendelkező tagja belekeveredett egy nagy visszhangot kiváltó korrupciós botrányba, már most megkérdőjelezhető Átmeneti Elnöki Tanács munkája és legitimitása.¹³⁹ Jelenleg még nem

¹³⁶ The Haiti Support Group (2011. jún. 15.) *Advocating Reconstruction from the Bottom Up*. Forrás: <https://haitisupportgroup.org/hsg-agm-will-advocate-reconstruction-from-the-bottom-up/> (2024. 10. 11.).

¹³⁷ Amnesty International (2024): *Haiti: concern about lack of transparency in multinational security support (MSS) mission deployment*. Index Number: AMR 36/8084/2024.

¹³⁸ United Nations (2024. aug. 28.) *Increasing the protection of populations during MSS operations in Haiti is a key priority for the Mission and its partners*. BINUH. Forrás: <https://binuh.unmissions.org/en/increasing-protection-populations-during-mss-operations-haiti-key-priority-mission-and-its-partners> (2024. 10. 11.).

¹³⁹ United Nations (2024. szept. 30.): *Haiti. Security Council Report*. Forrás: <https://www.securitycouncilreport.org/monthly-forecast/2024-10/haiti-27.php> (2024. 10. 11.).

tudunk sokat a Tanács célkitűzéseinek és a BINUH által szervezett találkozón meghatározottak gyakorlati megvalósulásáról, azonban egy biztos: az MSS misszió nem indított túl jól az átláthatóság hiányával és legitimitással kapcsolatos aggályoknak köszönhetően, éppen ezért minden eddiginél fontosabb a kulcsfontosságú szereplők, a haiti hatóságok, a civil társadalom és a nemzetközi közösség közötti párbeszéd elmélyítése.

	MINUSTAH	MSS
ENSZ BT határozat	1542. sz. ENSZ BT-határozat	2699. sz. ENSZ BT-határozat
Erők száma	• Max. létszám majdnem 13 000 fő (2010-11.) • Min. létszám megközelítőleg 5000 fő (2016-17.)	• Tervezett 2500 főből jelenleg 424 fő
Költségvetés	• Legmagasabb: 853,8 (810,5) millió dollár (2010-11) • Legalacsonyabb: 346 millió dollár (2016-17)	• Tervezett 600 millió dolláros keret • 2024 októberéig megvalósult: 85 millió dollár
Vezető állam	Brazília	Kenya, USA
Emberi jogok védelme	• Az emberi jogok védelme, figyelemmel kísérése, jelentéstétel és együttműködés az átmeneti kormánnyal és emberi jogi intézményekkel • Kevésbé konkrét megfogalmazás az emberi jogi intézkedések tekintetében	• Erősebb hangsúly az emberi jogok, különösen a nők és gyermekek jogainak védelmén • A jogállamiság és hatékony igazságszolgáltatási rendszer kialakítása az emberi jogok tiszteletben tartása révén • Képzési programok és a rendőrség kapacitásainak növelése, különösen a nemi alapú erőszak megelőzése terén
Polgári lakosság védelme	• A polgári lakosság védelme a biztonságos és stabil	• Kiemeli, hogy (többek között) a polgári lakosság

	környezet megteremtésének részeként jelenik meg, különösen a fizikai erőszak közvetlen veszélye esetén	védelme Haiti kormányának elsődleges feladata • Nagyobb hangsúlyt fektet a polgári lakosság proaktív védelmére, különösen a bandák által elkövetett erőszak esetén
Civil szektorral való együttműködés	• Helyi lakosság gyakori kihagyása a tervezésből, döntéshozatalból • A QIP-projektek felszínessége, helyi igények elhanyagolása	• BINUH és civil szervezetek találkozója az MSS emberi jogi megfelelési keretrendszeréről. • Az Átmeneti Elnöki Tanácsban civil társadalmi képviselők is részt vesznek, bár szavazati jog nélkül • A missziót övező átláthatósági-legitimitási problémák

1. ábra: A MINUSTAH és MSS missziók összehasonlító elemzése. (Saját szerk.).

6. Összegzés

Haiti lakossága évtizedek óta szenved természeti katasztrófák és ember okozta válságok sorozatától egyaránt. A földrengések és hurrikánok pusztítása mellett a politikai instabilitás, a gazdasági nehézségek, valamint a társadalmi igazságtalanságok tovább mélyítették a szakadékot a fejlődés ígérete és a karibi állam valós helyzete között. Haiti különleges múltja - a szabadság és a függetlenség vágya mellett – magában hordozza annak terhét is, hogy az állam soha nem kapott igazi lehetőséget a fenntartható fejlődés kialakítására. Az ENSZ eddigi fellépése, bár szükséges volt, nem bizonyult elégségesnek ahhoz, hogy maradandó pozitív változást eredményezzen. Haiti egy olyan megközelítést igényel, amely nem csupán a külső segítségnyújtásra és krízismenedzsmentre épít, hanem helyi szinten is képes megerősíteni a közösségeket, s figyelembe veszi a társadalmat formáló mélyebb összefüggéseket. Csak így nyílhat meg az út egy stabilabb, igazságosabb és működőképesebb Haiti felé.

Az ENSZ Stabilizációs Missziója Haitin alapvetően erős és többször megújított mandátumának ellenére 13 év alatt nem volt képes véget vetni – vagy legalább időszakosan megálljt parancsolni – az erőszak körforgásának Haitin. A korábban részletezettek tükrében kijelenthető, hogy a misszió nemcsak a békefenntartás alapelveinek betartásában, hanem a mandátumában meghatározott mindhárom dimenzióban is kudarcot vallott, s Haitit változatlanul kaotikus társadalmi-politikai környezet, rendszerszintű erőszak, emberi jogi visszaélések, korrupt intézmények és általános instabilitás jellemzi. Ennek fényében az is leszögezhető, hogy az ENSZ kéksisakosai nem tudták hosszú távon szavatolni a rendezést (pozitív béke) de még rövidtávon, az időleges megoldás sikeressége (negatív béke) is erősen megkérdőjelezhető. A MINUSTAH-nak (mint ahogy a korábban említett közvélemény-kutatás eredményei is mutatják) bár sikerült némileg javítania a biztonsági helyzeten, Haiti összességében mindig törékeny, erőszak sújtotta ország maradt – különösen a 2010-ben bekövetkező földrengés után.

Haiti megmentésére három elképzelés létezik: a saját (nemzeti) megoldás, a létező békefenntartási keretek alkalmazása, és egy újszerű válságkezelés, avagy a békefenntartás újabb generációjának megszületése. A múltbéli sérelmek és a haiti lakosság komoly, intervencióval kapcsolatos ellenérzései fényében érthető, hogy az önálló megoldás lenne a legcélravezetőbb. Az ideális az lenne, ha Haiti saját maga építene várat az idő romjain, hiszen – a sikeres rabszolgázadást tekintve – megvan az az akarata és képessége, amellyel független, saját magát ellátni képes államként funkcionálhat. Azt persze nem tudhatjuk, milyen fejlettségi mutatókkal rendelkezne ma Haiti a külső beavatkozások sora nélkül, de egy biztos: jelenleg a haiti nemzet egyedül képtelen arra, hogy kiépítsen egy élhető, biztonságos alternatívát országa számára – ezt jelzi az MSS misszió létrehozásának szükségessége is. A kenyai vezetésű misszió valahol az utóbbi két kategória között helyezkedik el, vagyis esetében már nem beszélhetünk egy hagyományos ENSZ békefenntartó misszióról, de még az új generáció biztos alapköveinek lerakásáról sem.¹⁴⁰

Sokak szerint elképzelhető, hogy a Kenya-vezette MSS tovább erősíti a korábbi elavult missziók számát, hiszen rögtön létrejöttkor szembe kellett nézzen egy sor kihívással: belpolitikai akadályokba ütközött, nehézkesen és késve érkeztek meg az első kenyai alakulatok, az ENSZ Biztonsági Tanácsa pedig egy szilárd jogi és elszámoltathatósági keret nélkül hagyta

¹⁴⁰ BALOGH Áron (2024): *Haiti: nemzetközi beavatkozás nélkül nincs jövő?* Nemzet és Biztonság. 16. évf. 4. szám. 40, 51, 54. o.

jóvá annak felállítását. Félő, hogy ez az átláthatatlanság ismét lehetővé teszi a büntetlenség „kultúrájának” kialakulását és az emberi jogok megsértésének megismétlődését. Az elmúlt két évben a nemzetközi közösség erőfeszítései arra összpontosítottak, hogy megkönnyítsék a kenyai és más külföldi erők részvételét a haiti misszióban azáltal, hogy képzést és felszerelést biztosítottak számukra, miközben elhanyagolták az összeomlás szélén álló Haiti Nemzeti Rendőrséget. A közelmúltban több mint 3000 tiszt hagyta el a testületet, a megmaradtak pedig siralmas körülmények között dolgoznak. A nemzetközi erők a Haiti Nemzeti Rendőrséget egy olyan szervvé kívánják tenni, amely alkalmas a közbiztonság fenntartására, az emberi jogok tiszteletben tartására és védelmére, a demokrácia megszilárdítására és igazságszolgáltatási rendszer kiépítésére, ennek ellenére az is elképzelhető, hogy az elsődleges feladat (a fegyveres bandák felszámolása) is komoly akadályokba ütközik. Haiti biztonsági problémáinak fenntartható módon történő kezeléséhez stratégiai váltásra van szükség, mely magában foglalja a Haiti Nemzeti Rendőrség megerősítésére és modernizálására tett erőfeszítéseket is.¹⁴¹

Úgy gondolom, az MSS előtt álló kihívások ellenére a bevezetése jelentős változást hozott. Egyrészt az a tény, hogy 2024. szeptember 30-án a Biztonsági Tanács 2751-es határozata¹⁴² értelmében meghosszabbították az MSS mandátumát már lehetőséget kínál arra, hogy a következő 12 hónapban egy koordináltabb, hatékonyabb fellépést produkáljon. Port-au-Prince nemzetközi repülőterén ismét megindultak a kereskedelmi járatok, újra megnyitott a tengeri kikötő, ami alapvető lépés a humanitárius segítségre szoruló 5,5 millió haiti lakosnak nyújtott segélyek célba juttatásához. A rendőrség eltávolította a bandákat az ország fő kórházából. A legerősebb bandavezér, Jimmy Chérizier felajánlotta Garry Conille ideiglenes miniszterelnöknek, hogy leteszi a fegyvert és nemzeti párbeszédet kezdeményez a béke helyreállítása érdekében. Nemrégiben pedig a kormány sikeresen létrehozta az ideiglenes tanácsot, hogy elősegítse a 2016 óta meg nem tartott nemzeti választásokat, mely elengedhetetlen részeleme a misszió megbízatásának teljesítéséhez.¹⁴³

A kenyai vezetésű MSS misszió jelenlegi formájában még nem alkalmas arra, hogy hatékonyan felszámolja a Haitin tapasztalt komplex kihíváshalmazt. Véleményem szerint ezen

¹⁴¹ DARNAL, Aude – GILBERT, Nicole – KANTARIA, Natika – MARS, Loius-Henri – POINCY, Jeffsky (2024. jún. 26.): *Haitian Perspectives on the International Response to the Political and Security Crisis*. Stimson Centre. Forrás: <https://www.stimson.org/2024/haitian-perspectives-on-the-international-response-to-the-political-and-security-crisis/> (2024. 10. 12.).

¹⁴² S.C. Res. 2751, U.N. Doc. S/RES/2751 (2024. szept. 30.).

¹⁴³ Better World Campaign (2024. okt. 2.): Haiti: A Year in Review. Forrás: <https://betterworldcampaign.org/in-the-news/haiti-a-year-in-review> (2024. 10. 12.).

képesség a misszió első egy éve után még nem is feltétlen elvárható, főleg, ha a rendőri erők bevetése utáni elképzelések lépcsőzetes, folyamatosan bővülő stratégia keretében valósulnak meg. Ehhez jó (és szükséges) kiindulópont a bűnbandák tevékenységének felszámolása, mint elsődleges feladat, hiszen az ilyen jellegű nem-állami csoportok tevékenysége világunkban könnyen áttérjedhetnek mind regionális, mind pedig globális szintre. A Haiti Nemzeti Rendőrség modernizálását ezzel párhuzamosan, vagy a nagyobb bandák visszaszorítását követően kell megvalósítani már katonai-rendőri komponensek kíséretében, végül pedig a politikai folyamat elősegítése érdekében érkező szakértői, civil alakulatok érkezését látnám logikusnak. A biztonsági infrastruktúra javításában és a politikai folyamatok támogatásában elért esetleges eredményeket könnyen beárnyékolhatják a szuverenitás csorbításával, az emberi jogok megsértésével és a valódi helyi szerepvállalás hiányával kapcsolatos kritikák. A jövőre nézve kulcsfontosságú – nemzetközi közösség rendületlen politikai és pénzügyi támogatása mellett - hogy Haitin a helyi hangokat helyezték előtérbe, és olyan valódi partnerségeket alakítsanak ki, amelyek a külső megoldások erőltetése helyett a civil képességeket erősítik.

7. Forrásjegyzék

7.1. Könyvek

DUBOIS, Laurent (2012): *Haiti: The Aftershocks of History*. Metropolitan Books, New York.

HALLWARD, Peter (2007): *Damming the Flood: Haiti, Aristide, and the Politics of Containment*. Verso, London.

MOLNÁR Anna (2018): *Az Európai Unió külkapcsolati rendszere és eszközei*. Dialóg Campus, Budapest.

SZOKOLSZKY Ágnes (2006): *Kutatómunka a pszichológiában: gyakorlatok*. Bölcsész Konzorcium, Budapest.

WALLIMAN, Nicholas (2011). *Research Methods: The Basics*. Routledge, New York.

7.2. Nemzetközi szerződések

Egyesült Nemzetek Alapokmánya, Elfogadva: 1945. okt. 14., San Francisco. Kihirdette: 1956. évi I. törvény az Egyesült Nemzetek Alapokmánya törvénybe iktatásáról.

United Nations (1995): *No. 31695 UNITED NATIONS and HAITI Agreement on the status of the United Nations Mission in Haiti*.

7.3. ENSZ-es források

BOUTROS-GHALI, Boutros (1992): *An Agenda for Peace: Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peace-keeping*. Report of the Secretary-General pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992.

United Nations (2006): *Children and armed conflict: Report of the Secretary-General*, U.N. Doc. A/61/529–S/2006/826.

United Nations (2004): *Budget for the United Nations Stabilization Mission in Haiti for the period from 1 May 2004 to 30 June 2005: report of the Secretary-General*.

United Nations (2013): *Budget performance for the period from 1 July 2011 to 30 June 2012 and proposed budget for the period from 1 July 2013 to 30 June 2014 of the United Nations Stabilization Mission in Haiti*.

United Nations (2012): *Budget performance of the United Nations Stabilization Mission in Haiti for the period from 1 July 2010 to 30 June 2011: report of the Secretary-General*.

United Nations (2000): *Report of the Panel on United Nations Peace Operations*.

7.4. ENSZ határozatok

S.C. Res. 1542, U.N. Doc. S/RES/1542 (2004. ápr. 30.).

S.C. Res. 1780, U.N. Doc. S/RES/1780 (2007. okt. 15.).

S.C. Res. 1908, U.N. Doc. S/RES/1908. (2010. jan. 19.).

S.C. Res. 1927, U.N. Doc. S/RES/1927. (2010. jún. 4.).

S.C. Res. 2313, U.N. Doc. S/RES/2313 (2016. okt. 13.)

S.C. Res. 2350, U.N. Doc. S/RES/2350 (2017. ápr. 13.).

S.C. Res. 2699, U.N. Doc. S/RES/2699 (2023. okt. 2.).

S.C. Res. 2751, U.N. Doc. S/RES/2751 (2024. szept. 30.).

7.5. Szakmai cikkek

AGUILAR, Sérgio – ALVES DE SOUZA, Rua Davino (2012): *Emerging Powers, Humanitarian Assistance and Foreign Policy: the Case of Brazil during Earthquake Crisis in Haiti*. International Journal of Humanities and Social Science. Vol. 2, No. 19.

Amnesty International (2024): *Haiti: concern about lack of transparency in multinational security support (MSS) mission deployment*. Index Number: AMR 36/8084/2024.

ANTONINI, Blanca (2012): *Relations between Haiti and the Dominican Republic*. Norwegian Peacebuilding Resource Centre.

BALOGH Áron (2023): *Haiti: A jövőjétől megfosztott ország biztonsági helyzete*. Pólusok. 4. évf. 1. szám.

BALOGH Áron (2024): *Haiti: nemzetközi beavatkozás nélkül nincs jövő? Nemzet és Biztonság*. 16. évf. 4. szám.

BARBANEL, Dove (2022): *No Remedy to Cholera in Haiti: How the UN Undermines Human Rights*. Oxford University Press. Vol 13, Iss. 2.

BARTELS, Susan A. - ETIENNE, Stéphanie - FERRARO, Greg - KING, Carla - LEE, Sabine - WISNER, Sandra C. (2021): *'MINUSTAH Is Doing Positive Things Just as They Do Negative Things': Nuanced Perceptions of a UN Peacekeeping Operation amidst Peacekeeper-Perpetrated Sexual Exploitation and Abuse in Haiti*. Conflict, Security & Development. Vol. 21. Iss. 6.

BOKODI Ágnes (2011): *Mit tartanak fenn a békefenntartók? Az ENSZ békefenntartó műveletek sikerének értékelése*. Külügyi Szemle. 2011 nyár.

BRAGA, Carlos Chagas Vianna (2010): *MINUSTAH and the Security Environment in Haiti: Brazil and South American Cooperation in the Field*. International Peacekeeping. Vol. 17, No. 5.

CABRERA FIGUEROA, Mariana: *Peacekeeping in Haiti: Successes and Failures*. Boston University Frederick S. Pardee School of Global Studies.

CAVALLARO, James L. (2005): *Keeping the Peace in Haiti?: An Assessment of the United Nations Stabilization Mission in Haiti Using Compliance with its Prescribed Mandate as a Barometer for Success*. Harvard Law Student Advocates for Human Rights, Centro de Justiça Global.

CORRARELLO, Walter (2007): *Use of UN Police and Police Reform in Post-Conflict Societies: The UN Police in Haiti and the Reform Plan of the Haitian National Police (HNP)*. Peace Operations Training Institute.

DI RAZZA, Namie (2018): *Mission in Transition: Planning for the End of UN Peacekeeping in Haiti*. International Peace Institute.

EDMONDS, Kevin – FLUERANT, Marshall - PANCHANG, Deepa - RATTAN, Rishi (2012): *Stabilizing Haiti: Mission Accomplished? A Review of the work of MINUSTAH 2010-2011*. Caribbean Quilt. Vol. 2.

FELDMANN, Andreas E. (2019): *Making Sense of Haiti's State Fragility and Violence: Combining Structure and Contingency?* In POLICZER, Pablo szerk. (2019): *The Politics of Violence in Latin America*. University of Calgary Press.

FELIX DA COSTA, Diana – KARLSRUD, John (2012): *UN local peacebuilding and transition in Haiti: Contextualizing early peacebuilding activities to local circumstances. Haiti case-study field report*. NUPI Report.

FONESCA, Brian (2010): *Domestic Politics in the Dominican Republic after the Earthquake in Haiti*. Western Hemisphere Security Analysis Center. 52.

FREEDMAN, John (2010): *From Tragedy, Opportunity—A New Beginning for Haiti and the Dominican Republic*. The Permanente Journal. Vol 14, No. 3.

GORDON, Grant M. – YOUNG, Lauren E. (2017): *Cooperation, information, and keeping the peace: Civilian engagement with peacekeepers in Haiti*. Volume 54, Issue 1.

GUERIN, Jean-Michel T. (2010): *Exporting Democracy to Haiti: A Military Perspective*. Kansas, School of Advanced Military Studies.

GUHA-SAPIR, Debarati - KIRSCH, Thomas – SAUER, Lauren (2013): *Analysis of the International and US Response to the Haiti Earthquake: Recommendations for Change*. Disaster Med Public Health Prep. Vol. 6, No. 3.

JENNINGS, Kathleen M. (2008): *Protecting whom? Approaches to sexual exploitation and abuse in UN peacekeeping operations*. Fafo-report.

MAKKAR, Lamia – TSE, Wai Chung (2021): *Haiti: An Ethnographic Study of the Effects of International Aid on Haitian Life*. Reinvention: an International Journal of Undergraduate Research. Vol. 14, Iss. 1.

MARGESSON, Rhoda – TAFT_MORALES, Maureen (2010): *Haiti Earthquake: Crisis and Response*. Congressional Research Service.

MC EVOY, Claire (2013): *Shifting priorities: Kenya's changing approach to peacebuilding and peacemaking*. Norwegian Peacebuilding Resource Centre. 1.

MORFA, Wilfred (2011): *The Difficult Relationship Between Haiti and the Dominican Republic*. CUNY Academic Works. 23.

OROSZ Zoltán (2016): *Az ENSZ 2015-ben megrendezett első vezérkarfőnöki konferenciája. Eredmények és tapasztalatok*. Hadtudomány. 26. évf. 3-4. szám.

RAZUM, Oliver – STUMPENHORST, Miriam – STUMPENHORST, Rolf (2011): *The UN OCHA cluster approach: gaps between theory and practice*. Journal of Public Health. Vol. 19.

SCHWID, Sarah (2009): *United Nations and Haiti: UNDP, MINUSTAH and Civil Society*. Drake University Social Science Journal. 2009 tavasz.

USAID (2020): *USAID in Haiti 2010 Earthquake Overview*.

VOGEL Dávid (2013): *Brazília – egy nagyhatalom helykeresése a nemzetközi közösségben*. Nemzet és Biztonság. 6. évf. 5-6. szám.

WEISENFELD, Paul E. (2011): *Successes and Challenges of the Haiti Earthquake Response: The Experience of USAID*. Emory International Law Review. Vol. 25, Iss. 3.

WILLS, Siobhán (2018): *It Stays with You: Use of Force by UN Peacekeepers in Haiti. A Commentary on the Film*. Irish Studies in International Affairs, Vol. 29.

7.6. Online források

7.6.1. ENSZ-es online források

United Nations (2003): United Nations Mission in Haiti (UNMIH). Background. Forrás: <https://peacekeeping.un.org/mission/past/unmihbackgr2.html> (2024. 06. 30.).

United Nations (2003): United Nations Mission in Haiti (UNMIH). Mandate. Forrás: <https://peacekeeping.un.org/mission/past/unmihmandate.html> (2024. 06. 30.).

United Nations (2010. máj. 30.): International Day of Peacekeepers: Ayiti Kanpe (Haiti Standing). United Nations Peacekeeping. Forrás: <https://peacekeeping.un.org/en/peacekeepers-day-ayiti-kanpe-haiti-standing> (2024. 08. 03.).

United Nations (2010. dec. 2.): Fifth Committee Begins Discussion of Proposed Budget for UN Mission in Haiti for Period 1 July 2010 to 30 June 2011. Forrás: <https://press.un.org/en/2010/gaab3973.doc.htm> (2024. 10. 03.).

United Nations (2018. márc. 28.): Remarks to Security Council High-Level Debate on Collective Action to Improve UN Peacekeeping Operations. Forrás: <https://www.un.org/sg/en/content/sg/speeches/2018-03-28/collective-action-improve-un-peacekeeping-operations-remarks> (2024. 06. 20.).

United Nations (2024. márc. 13.): Human Development Reports. Haiti. United Nations Development Programme. Forrás: <https://hdr.undp.org/data-center/specific-country-data#/countries/HTI> (2024. 07. 22.).

United Nations (2024. jún. 21.): Haiti: Private Meeting. Forrás: <https://www.securitycouncilreport.org/whatsinblue/2024/06/haiti-private-meeting-3.php> (2024. 10. 03.).

United Nations (2024. aug. 28.) Increasing the protection of populations during MSS operations in Haiti is a key priority for the Mission and its partners. BINUH. Forrás: <https://binuh.unmissions.org/en/increasing-protection-populations-during-mss-operations-haiti-key-priority-mission-and-its-partners> (2024. 10. 11.).

United Nations (2024. szept. 30.): Haiti. Security Council Report. Forrás: <https://www.securitycouncilreport.org/monthly-forecast/2024-10/haiti-27.php> (2024. 10. 11.).

United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (2010. jan. 20.): Earthquake in Haiti: Humanitarian assistance from Brazil. Forrás: <https://reliefweb.int/report/haiti/earthquake-haiti-humanitarian-assistance-brazil> (2024. 08. 03.).

United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (2010. márc. 5.): CARICOM response to the Haiti Earthquake March 5, 2010. Forrás: <https://reliefweb.int/report/haiti/caricom-response-haiti-earthquake-march-5-2010> (2024. 08. 04.).

United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (2015. jan. 8.): Five years on from the Haiti earthquake: the EU's response. Forrás: <https://reliefweb.int/report/haiti/five-years-haiti-earthquake-eu-s-response> (2024. 08. 05.).

7.6.2. Egyéb online források

A munkásosztály története (2024. jan. 1.): *1804. január 1.: Haiti független köztársaság lesz.* Forrás: <https://mot.merce.hu/2024/01/01/1804-január-1-haiti-fuggetlen-koztarsasag-lesz/> (2024. 06. 20.).

ALEXANDER, Jessica – MAÇON, Dumas (2022. jan. 12.): *In Haiti, disaster risks linger as another earthquake anniversary passes.* The New Humanitarian. Forrás: <https://www.thenewhumanitarian.org/analysis/2022/1/12/have-the-lessons-of-Haiti-2010-earthquake-been-learned> (2024. 07. 27.).

Better World Campaign (2024. okt. 2.): Haiti: A Year in Review. Forrás: <https://betterworldcampaign.org/in-the-news/haiti-a-year-in-review> (2024. 10. 12.).

BLAND, Archie – HOLMES, Oliver – PHILLIPS, Tom (2024): *What caused the gang violence and will it end now the PM has quit?* The Guardian. Forrás: <https://www.theguardian.com/world/2024/mar/08/haiti-crisis-gang-jailbreak-explained> (2024. 07. 26.).

Caribbean Community Secretariat (2010. febr. 9.): *CARICOM in comprehensive disaster response to Haiti*. Forrás: <https://caricom.org/caricom-in-comprehensive-disaster-response-to-haiti/> (2024. 08. 04.).

CHEN, Eugene (2024. jan. 31.): *How Can the UN Best Support Kenya's Mission to Haiti? Delay Provides Time to Reflect*. Global Observatory. Forrás: <https://theglobalobservatory.org/2024/01/how-can-the-un-best-support-kenyas-mission-to-haiti-delay-provides-time-to-reflect/> (2024. 09. 30.).

COTRINO, Nathalye (2024. máj. 29.): *Kenya-Led Security Mission Prepares for Deployment in Haiti*. Forrás: <https://reliefweb.int/report/haiti/kenya-led-security-mission-prepares-deployment-haiti> (2024. 09. 10.).

COTRINO, Nathalye – SAWYER, Ida (2024. szept. 23.): *World Leaders Should Stand up for Haiti. Concrete Commitments Needed to Address the Crisis*. Human Rights Watch. Forrás: <https://www.hrw.org/news/2024/09/23/world-leaders-should-stand-haiti> (2024. 10. 21.).

DARNAL, Aude – GILBERT, Nicole – KANTARIA, Natika – MARS, Loius-Henri – POINCY, Jeffsky (2024. jún. 26.): *Haitian Perspectives on the International Response to the Political and Security Crisis*. Stimson Centre. Forrás: <https://www.stimson.org/2024/haitian-perspectives-on-the-international-response-to-the-political-and-security-crisis/> (2024. 10. 12.).

Digital Footprint (2023. okt. 17.): *SWOT elemzés 2024: A teljes (de egyszerű) analízis útmutató*. Forrás: <https://digitalfootprint.hu/swot-elemzes-analizis/> (2024. 09. 15.).

European Commission (2013. ápr.): *ECHO Factsheet. Haiti Earthquake response*. Forrás: https://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/haiti_earthquake_response_en.pdf (2024. 08. 05.).

Global Initiative Against Transnational Organized Crime (2024. jún. 18.): *Who is in charge of the Haiti mission?* Forrás: <https://globalinitiative.net/analysis/who-is-in-charge-of-the-haiti-mission/> (2024. 09. 10.).

HÁRS András (2024. aug. 27.): *Haiti a káosz szélén – 2. rész*. Forrás: <https://www.ludovika.hu/blogok/korblog/2024/08/27/haiti-a-kaosz-szelen/> (2024. 07. 15.).

HÁRS András (2024. aug. 30.): *Haiti a káosz szélén – 3. rész*. Forrás: <https://www.ludovika.hu/blogok/korblog/2024/08/30/haiti-a-kaosz-szelen-3-resz/> (2024. 09. 10.).

JÉRÔME, Stanley – KIAGE, Nyaboga - MOHOR, Daniela (2024. jún. 26.): *Haiti in-depth: Ten key questions as Kenyan police deploy to restore order*. The New Humanitarian. Forrás: <https://www.thenewhumanitarian.org/analysis/2024/06/26/haiti-ten-key-questions-kenyan-police-deployment> (2024. 09. 30.).

JÓZSA László (2014): *Marketingstratégia A tervezés gyakorlata és elmélete*. Akadémia Kiadó, Budapest.

Káoszba süllyed Haiti, erőszakos fegyveres bandák vették át a főváros irányítását (2024). Forrás: <https://hu.euronews.com/2024/03/11/kaosz-haiti-eroszak-fegyveres-bandak-kormanyzat-humanitarius-valsag> (2024. 08. 05.).

KEMBOL, Ignatius (2024): *Kenya's extensive peacekeeping experience will come in handy in Haiti*. Forrás:

<https://www.standardmedia.co.ke/opinion/article/2001491678/kenyas-extensive-peacekeeping-experience-will-come-in-handy-in-haiti> (2024. 09. 09.).

MAKONG, Bruhan (2023. szept. 26.): *Kenyan police taking French lessons in readiness for Haiti mission*. Capital News. Forrás: <https://www.capitalfm.co.ke/news/2023/09/kenyan-police-taking-french-lessons-in-readiness-for-haiti-mission/> (2024. 09. 25.).

Office of the President of the Republic of Kenya (2024. márc. 1.): *Kenya set to send police officers to Haiti*. Forrás: <https://www.president.go.ke/kenya-and-haiti-sign-agreement-on-the-deployment-of-1000-police-officers/> (2024. 09. 10.).

POINCY, Jeffsky (2024. júl. 23.): *Rethinking the International Response to Haiti's Security Crisis*. Stimson Center. Forrás: <https://www.stimson.org/2024/rethinking-the-international-response-to-haitis-security-crisis/> (2024. 09.20.).

POWELL, Anita (2024. máj. 23.): *US elevates security relationship with Kenya at state visit*. Voice of America. Forrás: <https://www.voanews.com/a/us-elevates-security-relationship-with-kenya-at-state-visit/7623727.html> (2024. 10. 07.).

SHENOUDA Nóra (2024. jún. 25.): *Tüntetőket lőtt agyon a kenyai rendőrség, felgyújtották a nairobi parlamentet*. Euronews. Forrás: <https://hu.euronews.com/2024/06/25/tuntetoket-lott-agyon-a-kenyai-rendorseg-felgyujtottak-a-nairobi-parlamentet> (2024. 09. 25.).

SOY, Anne (2024. júl. 23.): *Batons, tear gas, live fire – Kenyans face police brutality*. Forrás: <https://www.bbc.com/news/articles/cxe24eyvx2o> (2024. 09. 25.).

The Associated Press (2024. szept. 13.): *Jamaican soldiers and police arrive in Haiti to help fight gangs*. Forrás: <https://apnews.com/article/jamaican-soldiers-police-arrive-haiti-gangs-deployed-230accf4bc1531f5f9a07d6aa2a9876c> (2024. 10. 03.).

The Haiti Support Group (2011. jún. 15.) *Advocating Reconstruction from the Bottom Up*. Forrás: <https://haitisupportgroup.org/hsg-agm-will-advocate-reconstruction-from-the-bottom-up/> (2024. 10. 11.).

The Washington Post (2024. szept. 18.): *Haiti security mission is floundering. It needs more money and support*. Forrás: <https://www.washingtonpost.com/opinions/2024/09/18/haiti-gangs-kenya-security-united-nations/> (2024. 10. 03.).

7.7. Egyéb

Constitution of the Republic of Haiti 1987 (rev. 2012).

FERGUSON, James A. – GIRAULT, Christian Antoine - LAWLESS, Robert - MACLEOD, Murdo J.: *Haiti*. Britannica.

Mémorandum d'entente entre le Gouvernement de la République du Kenya et le Gouvernement de la République d'Haïti sur la coopération en matière de police et de sécurité (2024. márc. 1.).

United States Government Accountability Office (2006): *Peacekeeping: Cost Comparison of Actual UN and Hypothetical U.S. Operations in Haiti*. GAO-06-331.

U.S. Government Accountability Office (2021): *Haiti: USAID Funding for Reconstruction and Development Activities since the 2010 Earthquake*. GAO-23-105211.